

Denne fil er downloadet fra
Danmarks Tekniske Kulturarv
www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på
www.tekniskkulturarv.dk/about

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

X

✿ J. CHR. ✿
PETERSENS
✿ PAPIR = ✿
HANDEL
||| 1845 |||
6'MAI
||| 1920 |||

• J. C. H. R. •

PETERSBURG

• PAPER •

HANDMADE

1845

MADE

1920

061.5(489)Pet

1920

I. CHR. PETERSENS
PAPIRHANDEL

1845—1920

I. CHR. PETERSENS PAPIRHANDEL

ET MINDESKRIFT I ANLEDNING AF
FORRETNINGENS 75-AARS JUBILÆUM

VED

KNUD BOKKENHEUSER

KØBENHAVN

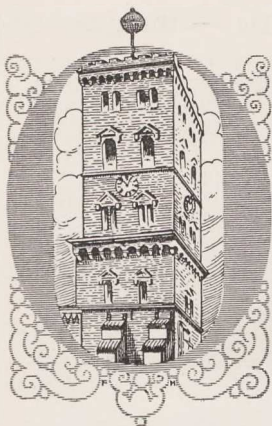
HARALD JENSENS BOGTRYKKERI

1920

INDUSTRIFORENINGEN

BIBLIOTEK

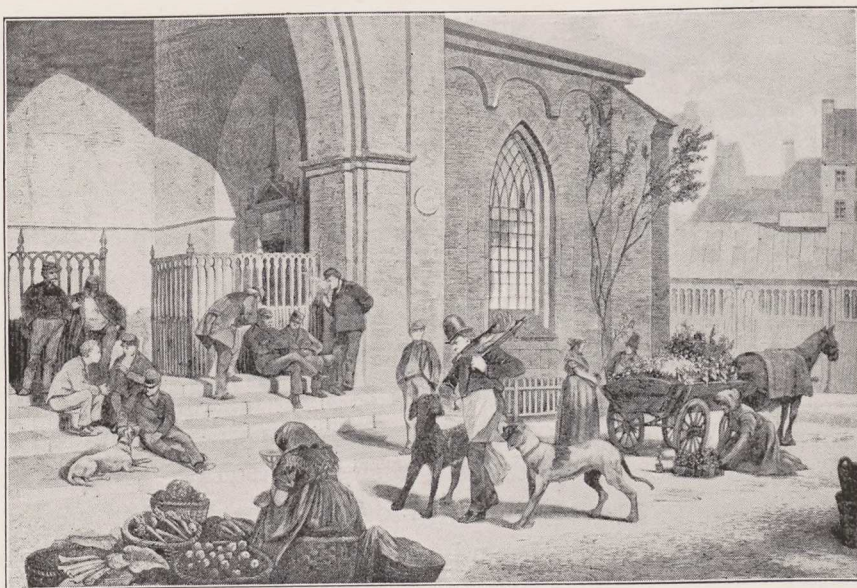

MKRING NIKOLAJ KIRKE samler alt borgerligt Liv sig fra Absalons Dage. Der er ikke Tvivl om, at Kirken laa der allerede, da den gæve Bisp byggede sin Borg ved Havn. Og St. Nicolaj var jo ogsaa Skytshelgen for de Søfarende. Hans lille forgyldte Helgen-skikkelse, som den stod ud for det nuværende Admiralgade, korsede hver helbefaren Sømand sig for. Man kan nu paastaa, hvad man vil — og der er mange, der siger, at København er vokset op af tre Byer, to Landsbyer og en Fiskerby — men Faktum er og bliver alligevel, at det var Fiskerbyen Havn, til hvis Forsvar Absalon byggede sin Borg, og fra det Øjeblik blev det ogsaa *det* Sted, hvor Københavns Borgere fandt sig sikrest hjemme.

Derfor var det egentlig ganske besynderligt, at det varede saa længe, inden Københavns Borgere fandt det rimeligt og værdigt at rejse Spiret og Kirken igen, da det hele sidste Gang — i 1795 — var gaaet op i Luer. Det viste sig jo hurtigt, at den tomme Plads maatte fyldes ud med noget, og selv om gamle Biskop BALLE kæmpede for sin Kirkegaard, saa fik vi dog i Stedet kun — Slagterboder. Men disse Boder skal vi nu alligevel slet ikke fordømme i saa høj Grad, som Moden er blevet; thi rent arkitektonisk var de egentlig talt skønne. Arkitekt STILLING, som skabte dem, var den første, der udførte denne Art Jernbygninger i Danmark; han kunde jo ikke vide, at der indenfor dette vilde opstaa noget saa uappetitligt som den saakaldte »Mave«, det indvendige af Slagterboderne, hvor al hygiejnisk Kontrol var udelukket, til Trods for, at det hele Køben-

havn søgte her hen for at stille Uhrene rigtigt, og det var jo ogsaa inde i »Maven«, at *det* Normaluhr, som i Modsætning til de moderne aldrig løj, hang, og det betragtede man som lige saa sikkert, som det var, at naar Kuglen hejstes paa det kulde Nikolaj Taarn, var Klokken fem Minutter i eet, og naar den med et lille graciøst Hop faldt, var Klokken eet paa Observatoriet. Man manglede egentlig kun en Kure, der kunde synge: »Hov, Vægter, Klokken er slagen eet!« — men det be-

„Maven“ med Brandvagt.

høvedes forøvrigt aldeles ikke, for rundt omkring paa Gader og Pladser, i Porte og Gaarde stod de flittige Københavnere, der nyttede deres Tid, og stirrede op imod Nikolajs Kugle for at rette deres Uhre derefter; og som de rettede deres Tid derefter, saaledes rettede de vel ogsaa nok deres Fjed derimod, og det var aldeles ikke paa Grund af en Tilfældighed. Der er noget, der hedder medfødt Instinkt; som Byens gode Borgere fra Absalons Dage til Hans Tavsens følte, at her slog Byens Hjerter varmest, saaledes har de allerbedste Borgere, der skabte Byens Velstand, ogsaa gerne villet være saa nær som muligt netop ved Nikolaj Kirke, ved Byens virkelige Symbol, og vi skal i en kort Oversigt over denne Plads' Historie bevise hvorfor.

Den borgerlige Selvstændighedsfølelse i København har været underkastet de mærkeligste Kaar, fordi de københavnske Borgere lige fra Roskildebispernes Tid aldrig var sikre paa, om de var købte eller solgte, om det nu var Kongens eller Bispens København, de boede i. Der blev lige til Reformationstiden politisk handlet og sjakret med Byen; men det ejendommelige og for Byens Borgere karakteristiske er, at de, hver Gang deres By var i Fare, mødte paa Pletten og forsvarede den til det yderste. Og hver Gang samledes de i Nikolaj Kirke for at drøfte, hvad der nu var at gøre. Tydeligst af alt gav dette sig til Kende ved Reformationens Indførelse, da man flokkedes om HANS TAVSENS Talerstol der inde. Det var ikke blot en almindelig Misfornøjelse med den bestaaende katolske Religion, der her gjorde sig gældende, det var et Krav til selv at ville herske og bestemme over sit eget Følelsesliv, der giver Borgerskabet Magt til at værne HANS TAVSEN. Det er Renæssancens kraftige Vilje til at hævde Personligheden overfor Underkuelsen, der giver sig Udslag paa denne Maade, og det er hverken første eller sidste Gang, at dette er Tilfældet. Vi ser med Beundring Borgernes Indgriben ved Enevældens Indførelse i 1660. Det er ikke for intet, at det netop er i Nikolaj Kirke, Borgerne samles til Raadslagning i disse bevægede Dage, og at det er derfra, Processionen af tredie Stand drager over til Slotsholmen for i Flok og Følge at deltage i Arvehyldingen. At den enevældige Konge i sin Kongelov, der var hemmelig, grundig snød Borgere, kunde hverken de eller Nikolaj Kirke gøre for.

At det laa den almindelige Bevidsthed nær, at ved Nikolaj Kirke laa Byens Hjerte, og at man ikke kan flytte Hjertet i en By, saa vi under Kong FREDERIK DEN ANDEN. Han havde, modsat sin byggeglade Søn CHRISTIAN DEN FJERDE, ingen Interesse for København; det var i Følelsen heraf, at hans kloge Statholder her i Byen, CHRISTOPHER WALKENDORF, søgte at vinde og virkelig ogsaa vandt Borgerne ved at koncentrere sin Interesse om Nikolaj Kirke. Han byggede det solide og grundmurede Taarn, som staar den Dag i Dag og har haft Kræfter til at bære baade det gamle Spir, der faldt i 1795 under den store Ildebrand, og det nye, som Byens sidste Mæcen, Bryg-

ger CARL JACOBSEN, udmærket støttet af sin Arkitekt, nys-afdøde Professor HANS AMBERG, har rejst i vore Dage.

Det er dette Nikolaj Taarn, der en Tid gav Gaden ved dets Fod, nuværende Admiralgade, dens Navn »Hvælvingen«. Det kom af, at der, hvor nu den store og elegante Bygning, der har antaget Navnet igen, ligger, i hine Tider var en ganske uregelmæssig og elendig Bebyggelse, hvor Husene ikke fulgte nogen regelret Gadelinie. Og netop der, hvor Taarnet stod, sprang

Nikolaj Taarn med »Hvælvingen« og Kirkegaarden.

nogle infame Smaarønner frem, som hindrede al Passage for Fodgængere. Derfor maatte man i den fjernest fra Østergade liggende Stræbepille anbringe en Gennemgang, en Hvælving, lukket forøvrigt med to Trælaager; der kunde Fodgængere færdes trygt.

Saa hændte det jo imidlertid, at Byen i Januar 1772 kom i et Slags »Glædesoprør«, da Struensee og Caroline Mathilde var blevet arresterede paa Christiansborg Slot efter det skæbnesvangre bal mabille paa Hofteatret. Der le-

vede den Gang en Mand her i Byen, som hed GABEL, om hvem man troede, at han var Struensees Kreatur, og at han netop havde bidraget særligt til at slippe Fordærvelsen ud over Byen, idet han holdt »offentlige Horehuse« — saaledes udtaler nogle Blade sig, — »Templer for Venus«, siger andre mere diskret og smagfuldt, i den indre By. Særlig havde han sat sig fast i den gamle van Manderske Gaard paa Østergade, hvor siden Efter-slægtsselskabet havde sin Skole, og derfra havde han »Udløbere«, det vil sige smaa private Huse med prostituerede Kvinder, i Omegnen, blandt andet i det Hus, der laa og spærrede Passagen ved »Hvælvingen«.

Medens det aldrig er blevet bevist, at der skulde have ført en

underjordisk Gang fra Efterslægtens Gaard over til Klosterbølgen ved Nikolaj, saa at Munkene derfra uset kunde slippe ud paa deres hemmelige natlige Besøg — den »Indgang« dertil, som man ved Skolens Ombygning i Halvfemserne mente at finde der, er vel snarere »en Hemmelighed«, hvori Gaardens første Ejer, Rentemester HENRIK MÜLLER, havde sine Penge gemt —, saa er det ganske givet, at der imellem den Gabelske Gaard og Huset ved »Hvælvingen«, paa den Grund, hvor den nuværende Bygning »Hvælvingen« ligger, har hersket en ualmindelig livlig Forbindelse, ogsaa hemmelig.

Og med den naive Forargelse, der til Tider kan gribe og beherske ophidsede Folkemængder, hvis dydige Indignation selvfølgelig kun bliver rent overfladisk, rettede man sine Skridt mod de Gabelske Ejendomme.

Til al Ulykke var der Vinhandel i Kælderen i Gabels Gaard paa Østergade. Den plyndrede Pøbelen og tømte Vintønderne, hvorpaa de brugte dem til at staa op paa for at naa ind i Stueetagen. Her og over hele Huset sønderrev de de gamle kostbare Tapeter, slog alt Møblementet itu, og da der ikke var mere at komme i Hænde med her, lød Parolen: Til »Hvælvingen!« Det lille, skæve Hus, der spærrede Gaden, havde altid været en Torn i Øjet paa Folket; nu skulde det blusse! Og det kom det til, saa Gaden blev fri.

Gabel, der jo var fuldstændig værgeløs, sendte Bud til Byens Politimester og dens Kommandant i Citadellet; men han fik det mærkværdige Svar, der vistnok skyldtes GULDBERG, at Pøbelen hellere maatte have Lov at more sig; thi det, der ved slige Excesser kunde gaa til Grunde, var kun materielle Værdier, som Kongen godt senere kunde erstatte Gabel og andre, der led Skade; men rykkede Militæret og Politiet ud, kunde der ganske sikkert komme til at flyde Blod, ja, Menneskeliv kunde gaa tabt, og det var uerstatteligt.

Da man Dagen derpaa kørte den sindssyge, forskræmte Kong CHRISTIAN DEN SYVENDE rundt i Byen for at han skulde modtage det for Fremmedherredømmet befriede Folks Hyldest, maatte hans Karosse, der var aaben, ogsaa standse ved Hvælvingen og det plyndrede og nedbrændte Hus; han maatte rejse sig op og takke det retfærdige Folk, fordi det her havde udført

en Gerning, der gav det rette Udtryk for, hvilke Vederstyggeligheder man var blevet befriet for, da Struensee, den ugudelige, al Kirkefred foragtede Person, blev uskadeliggjort.

Men den, der ikke fik Erstatning, var GABEL. Han var øjeblikkelig ruineret, og da hans Metier jo ikke havde været af den aller skønneste Art, var der ingen, der tog sig af hans Sag.

Men ellers plejede der at være fredeligt omkring »Hvælvingen«. Kirkegaarden omkring den gamle Kirke laa roligt med sine ukrænkelige Grave og sine gamle krogede Træer og lave Buske. Man kunde gaa der ind og hvile sig. Man kunde ogsaa skraa igennem over til Skvaldergade (Skvalder betyder Mudder), men der var ikke mange, der kom der, og Følgen var, at Kirkegaarden var et ret uforstyrret og hemmeligt Mødested for unge Elskende. Der er adskillige af vore Romanforfattere, lige fra H. F. EWALD til I. P. JABOBSEN og BØRGE JANSSEN, som har benyttet sig af dette Sceneri for deres Elskendes Stævnemøder.

Selve Hvælvingen havde i de Tider ej heller megen Trafik. Admiralgade havde jo Navn af, at den gennem den lille Prins Jørgensgade førte fra »Strøget« 3: Østergade til Holmen, og midt i Gaden laa Admiralgaarden; men ved dens Ende var »det lukkede Land«, Holmen (nu Gammelholm), der ligesom det nuværende Orlogsværft ikke var tilgængeligt for alle og enhver.

Saa kommer den store Katastrofe, Københavns Ildebrand i 1795, som rydder adskilligt op i Kvarteret ved Hvælvingen.

Historien ligger lige for:

Den 5te Juni 1795 opskræmmes Byen, der i Forvejen er ret forskræmt af Slotsbranden Aaret før, ved Tretiden af Rygter om, at det brænder paa Holmen. Der er nok, der kan brænde, især paa »Dellehaugen«, bag det nuværende Niels Juelsgade, hvor der ligger Tjærehuse og Bræddestabler og de store Jernbaandsfade, der hører til Marinens Fadeværk, foruden Pokkenholt og mange andre brændbare Sager.

Det stormer fra Øst, saa Ilden kan bæres ind over Byen. Hvor rimeligt vilde det da ikke have været, om man hurtigst muligt havde sat alle Kræfter ind paa at redde, hvad reddes kunde. Men i Stedet opstaar der det yndigste Skænderi. Byens Brandmajor, BOYE JUNGE, har Ferie og ligger paa Landet paa Gam-

mel Kongevej; da der ikke i de Tider kendes noget, der hedder Konstitution i Tilfælde af Embedsmænds Ferier, maa man først have Bud efter ham, og da han endelig kommer, er Militæret selv begyndt paa lidet praktisk Maade at slukke Ilden. Junge vil nu tage Kommandoen og beordre alt brændbart paa Dellehaugen fjernet; men her støder han an mod Orlogsværftets Chef, Kommandør KIERULFF, der føler sig krænket i sin militære Myndighed og ikke vil lade sig give Ordre af en Brandmajor; og han giver da Ordre til, at Matroserne hellere skal hugge de Træer om, der netop kunde skabe Læ mod Ilden, der raser mere og mere vildt. Saa fænger pludselig en mægtig Brændestabel, og Gnisterne fra den bæres ind over den ulykkelige By, mod Nikolaj Taarn. Snart efter kommer der Ordre fra Kronprins FREDERIK, at Boye Junge øjeblikkelig maa møde ved Nikolaj Kirke; thi Ilden har fænget i det lille Rytterspir; men endnu staar Kirke og Taarn til at redde. Men inden Brandmajoren kan slippe af Sted, maa han udstaa en Konflikt med Holmens Chef om, hvem der skal køre først ud af Porten: det militære eller det borgerlige Brandkorps!

Medens man med Længsel venter paa Sprøjterne ved Nikolaj Kirke, gaar Overgraveren og Graverkarlen op paa Loftet over Kirken for at se, om der er Ild der. Da de ledsages af en Del nysgerrige, er det ikke let for dem at afgøre det; men de synes dog ikke, der er noget i Vejen, hvorfor Overgraveren jager alle uvedkommende ud og laaser grundigt for Loftet, hvorpaa han tager Nøglen i Lommen og gaar hjem. Da Brandvæsenet kommer, er der imidlertid Ild i Loftet; man kan blot ikke komme ind, fordi Graveren er gaaet med Nøglen, ingen ved hvorhen. Følgen er, at

Vægtergangen.

Kirken kommer i Brand, Admiralgaarden, hele Kvarteret mellem Nikolaj Plads og Holmens Kanal brænder; det begyndte i »Skipperboderne«, som de smaa Gader der hedder, men det blusser ogsaa saa smaat i »Hvælvingen« og de trange Gader bag ved: Højbrostræde og Store og Lille Færgestræde, som laa, hvor nu Højbroplads er.

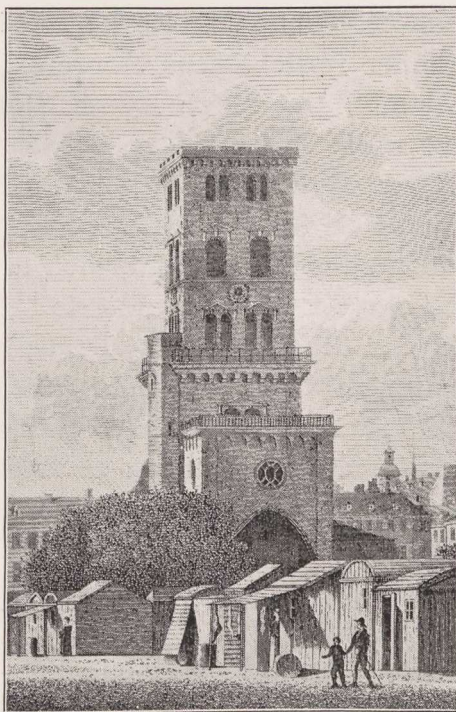
Da gaar det Rædselsbud igennem hele Kvarteret, at Nikolaj Spir brænder; Kirken er forlængst fortabt. Og medens Klokkerne i Taarnet sættes i dyster Bevægelse af Ildens Varme, er det, som de ringer Død og Undergang over Byen. Og hvem der forestiller sig et brændende Helvede, ser det her. Over alt Jammer og Elendighed, flygtende Mennesker med Trækvogne, hvorpaa de fører deres usle reddede Stumper, og hvor man ser hen: Ild, Ild alle Vegne! Ingen forstaar, hvor det skal ende, og værst af alle Steder er det ved Hvælvingen; men Walkendorfs gamle grundmurede Taarn og selve den historiske Hvælving holder.

Da man langt om længe kommer over al denne Ulykke og Elendighed, ligger der paa Nikolaj Plads og dens Kirkegaard kun Sten paa Sten, selve Kirken er nedbrændt indtil det, vi vil kalde Stueetagen, der staar endnu nogle Buer, der før var Indfatning til Vinduer; et Par Træer skygger endnu, skønt de er halvkullede, over Resterne af de gamle Grave. Og hele København græder over Tabet af Nikolaj Kirke og Spiret, det, de var saa stolte af før; men samtidig føler man sig dog tilfreds med, at Taarnet har gjort sin By den usigelige Tjeneste at falde den rigtige Vej*). Det har derved befriet os for de elendigste Gader, lige fra Højbrostræde og Store og Lille Færgestræde til Hvælvingen, der er smallere end selveste den nu eksisterende smalle Ende af Holmensgade. Og der er næppe mange, der ønsker dette opført igen.

Men Kirken, Spiret og Kirkegaarden! Skal de da ikke sættes i Stand paa ny? Gamle Biskop BALLE drager Byen rundt i sin Vogn og lader den standse paa offentlige Gader og Pladser. Saa rejser han sig op, og medens Vinden suser om hans hvide Paryk — han er vel nok den sidste, der bærer Paryk her hjemme, — prædiker han Mod ind i det fortvivlede Folk, og

*) Ved Udgravningen af Grunden til den nuværende Ejendom „Hvælvingen“ fandtes det øverste Stykke af Spiret — dog uden Vindfløj; det opbevares nu i Nikolaj Kirkebygning.

hver Gang han slutter, ender det med, at Nikolaj Kirke bør genrejses, Kirkegaarden maa bevares som et helligt og fredlyst Sted. Husk, sagde han, om hvis Grave vi her skal værne! I selve Kirkens Gulv hvilede f. Eks. Borgmester MIKKEL VIBE, den første Mand, der byggede Hus paa Christianshavn, og den, efter hvem baade Gaden, der gik over det senere Kultorv og Vibenshus havde Navn; der laa Rigshovmestrene HANS LINDE-NOW og JOACHIM GERSDORFF, Rigsraaderne OTTE KRAG og ROSENKRANTZ, selve Københavns Forsvarere FR. TURESEN og JOHAN RANTZAU; desuden en Mængde Borgmestre af dem, Borgerne selv havde kaaret, og paa Kirkegaarden hvilede HANS TAVSENS første Hustru DOROTHEA og STEN STURES Moder og Søster, Rentemester HENRIK MÜLLERS Børn, og gaar man selv den lange Liste igennem, som gamle Biskop BALLE ikke kendte, men som siden af Arkiverne er oplyst og findes i »Personalhistorisk Tidsskrift«, 1880, vil man se, at der er en lang Liste over netop Byens jævne og solideste Borgere, Guldsmiede, Raadmænd, Køkkenskrivere, Buntmagere, Kræmmere, Organister, Købmænd, Bart-skærere o. fl. Men nærmest Hvælvingen og Taarnet hviler især den aller jævne Borgerstand, hvis Navne for længst er glemt; men de vidner om, at her var Folkets Kirke. Her slog den jævne Borgerstands Hjærte varmest. Biskop BALLE faar ikke Københavnerne til at genrejse Kirken; i sin Fortvivlelse og Kamp for at bevare Kirkegaarden gaar han endda saa vidt, at han foreslaar at oprette Boder i Buerne i de Ruiner der staar; han aner ikke, at vi snart efter skulde have andre Arter af Boder her, men i saa Henseende har han dog været ret fremsynet.

Nikolaj Taarn
med de første — ambulante — Boder.

At det blev Slagterboder, kunde man jo ikke forlange, at han skulde tænke sig.

Men i 1804 opnaaede han at opleve den Tort, at hele Nikolaj Sogn nedlagdes, og det fordeltes imellem Frue, Helliggæsts, Trinitatis og Holmens Sogne, saa at Haabet om at genrejse den ældste Sognekirke i Byen glippede for ham. Men Københavnerne slap ikke deres Kærlighed til Nikolaj Taarn og Plads. Den har holdt sig til den Dag i Dag; ja, der er endda gamle Folk, som endnu beklager, at det kullede Taarn med den krenelerede Afslutning ikke er mere; de syntes, det var kønnere end det nyrejste Spir. Og der er mange, som ogsaa havde Følelsen af, at den afstumpede Gengivelse af den gamle Kirke næsten var en Helligbrøde, og naar Folk sagde, at det dog var underligt, at man vilde have et Taarn med Spir paa staaende mutters alene — det saa man ikke i nogen anden større By i Evropa*), svarede de, der rigtig holdt af den hærgede Plads, at det dog ogsaa kunde være rart, at vi havde noget for os selv her i København, noget ingen anden havde set: Et Taarn med Spir, der var et Monument for Borgernes bedste Minder og Følelser; og paa en Maade har disse sidste Ret; thi omkring Nikolaj Kirkes Ruiner rejste Byens Borgere i bedste Forstand et Minde om sig selv. Det blev i Byens Hjerte et Samlingssted for de gode og solide Forretninger, der fortæller om, hvad København lever af og for. Lad os forstaa dette først og se disse Forhold en Smule an for at forklare, hvorfor I. CHR. PETERSEN for 75 Aar siden netop valgte Omegnen af Nikolaj Plads til sin Forretning, og hvorfor den, begyndende i Halmstræde og derefter flyttende til den Side af Nikolaj Plads, hvor nu de Fønnesbechske Forretninger ligger, havnede paa Hjørnet af Admiralgade og St. Kirkestræde, hvor den til sidst ejer sin egen monumentale Bygning, »Hvælvingen«, og er vokset op fra en lille Papir- og Blyantsforretning til det, den i Øjeblikket er: Byens mest ansete Papirhandel, der oven i Købet forsyner selve Staten med Papir.

Papirhandelen som saadan — som selvstændig Branche — er ikke gammel her i Byen. Man købte endnu for hundrede

*) I Halle findes dog noget, der kan minde derom.

Aar siden sit Papir hos Urtekræmmeren eller Isenkræmmeren; og Pennene skar man selv; det var Fjerpenne, og det var lidt af en Kunst at give dem den rigtige Split; man brugte ikke Konvolutter, men lagde sit Brev sirligt sammen og forseglede det med Lak eller Oblater. Om Frimærker er der jo ikke Tale, endsige om Postkasser; man maatte til den 11. Marts 1851 selv bringe sit Brev ned paa Gaden til det ambulante Postbud, som da ikke var rødt, men blaat, og betale Portoen til ham. Først den nævnte Dag fik vi Postkasser i København; de var da som nu røde, malede af en Fru HILDEBRANDT, hvis Slægt endnu har Eneret derpaa, og Frimærkerne kom omtrent samtidig.

At Ordet »Konvolut« betyder noget sammenrullet, altsaa et Slags Hylster, er der vel ikke mange, der tænker paa, naar de nu lægger deres Brev i en saadan.

I. CHR. PETERSEN er dog, som det vil fremgaa af det følgende, ikke den første Papirhandler her i Byen. Æren for dette tilkommer H. I. BING, som netop i Aar for hundrede Aar siden grundede den første Papirhandel paa Hjørnet af Sværtegade og Pilestræde. Men det er lige saa betegnende for Bings praktiske Sans, at han lagde sin Forretning midt i den indre By, som det er for I. CHR. PETERSEN, at han valgte Halmstræde som første Stade for sin. Det var jo netop der omkring, at Livet, det stadig sig fornyende Forretningsliv samlede sig.

Og saa var der en Ting til, som blev afgørende for I. CHR. PETERSEN. Han kom til at bo i et *nyt* Kvarter midt i den gamle By. Det varede længe, inden man kunde samle sig og faa Raad til at bygge det nedbrændte Nikolaj-Kvarter op igen, og i Mod-sætning til, at det før var ret fornemt, blev det nu jævnt. Det var Folk, der vilde bestille noget, der byggede Husene deromkring. For en Del var det for Resten velhavende Jøder, derom minder PETER FABER i »Stegekælderen«, hvor han lader Madam Simonsen synge til sin Elskede:

»Det første Sted, hvor vi skal hen,
det skal jeg sige dig, min Ven,
det er til den unge Hr. Simonsen,
der henne paa Hjørnet af Hvælvingen!«

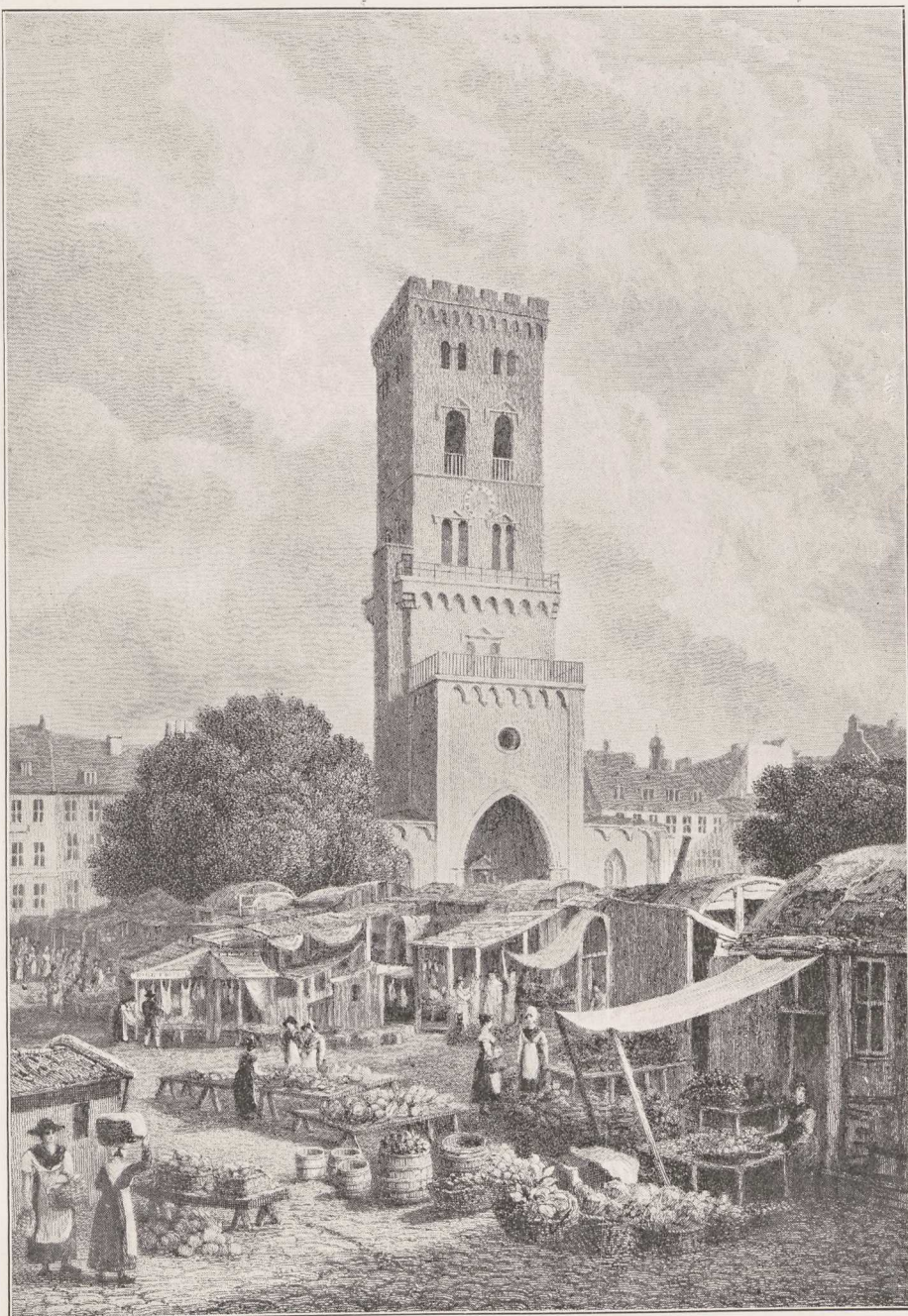
— men vore gode Jøder har jo ogsaa altid hørt til vort bedste Borgerskab. I. CHR. PETERSEN havde Blik herfor, og han havde

ogsaa Øje for, at der gik en ganske ejendommelig Strøm af Ungdom netop ad disse Veje. Det var alle de Drengene, som skulde til Skole i Byens den Gang største Realskole, Efterslægten paa Østergade. De skulde forsyne sig med Penneskifter, Blyanter, Papir, — især Tegnepapir — for da lærte man at tegne rigtigt i Skolerne, og Drengene fra Efterslægten dimitteredes direkte til Landkadetakademiet, hvor de kunde faa god Brug for geometrisk Tegning. Saa kom der Tegneinstrumenter til, og Petersen fandt ud af ogsaa at have en Passer og en Lineal, meget andet behøvede man ikke i de Tider. Drengene fik, hvad de behøvede, og det vigtigste var, at de kom til at holde af den stille og rolige Petersen, som kendte dem alle ved Fornavn.

Følgen blev ganske simpelt den, at de mange velhavende Folks Sønner, der gik i Skolen i FRIEDENREICH'S og siden i BRIX'S Tider — det var Sønner af Navne som Broberg, Holmblad, Salomon, Puggaard og mange andre store Mænd paa Handelens Omraade, fra Barnsben fik indpodet den Lære, at sit Papir, sit Lak og sine Linealer skulde man købe hos Petersen, først i Halmstræde, siden ved Nikolaj Taarn, og samtidig blev Skolen selv, da den efterhaanden voksede til over 700 Elever, en mægtig Kunde til Papir og de mange Karakterbøger, hvori Fag og Dage var smukt litograferede. Man kendte i de Tider ikke til at lade Pedellerne selv handle med den Art Nødvendighedsartikler paa Skolerne.

Men i hele Kvarteret blev Udtrykket »Op til Petersen« en Art Slagord, og det holdt sig i lange Tider. Om det kan jeg fortælle lidt, der maaske kan have Interesse:

Det var altsaa Efterslægtens Drengene, Papirhandler Petersen i Begyndelsen fandt sine bedste Kunder iblandt. Men der blev jo ogsaa imellem drevet en Del ikke helt ærlig Spøg med det samme. Min Fader, der da — det var vel i Halvtredsernes Slutning og Begyndelsen af Treserne, havde Tilsynet paa Legepladsen, fik altid en Anmodning om, at Per eller Poul maatte have Lov til »at rende over til Petersen«, hvilket betød, at de skulde købe et Viskelæder, et Blyant eller lidt Papir. Selvfølgelig betød det for de ældre Drengene, at de gerne vilde en lille Smule paa Gaden. Men det lod man, som man ikke forstod. »Over til

Nikolaj Taarn med de transportable Boder, der senere afløstes af Slagterboderne, omkring 1830.

Petersen!» betød hverken mere eller mindre end lidt ud paa Gaden.

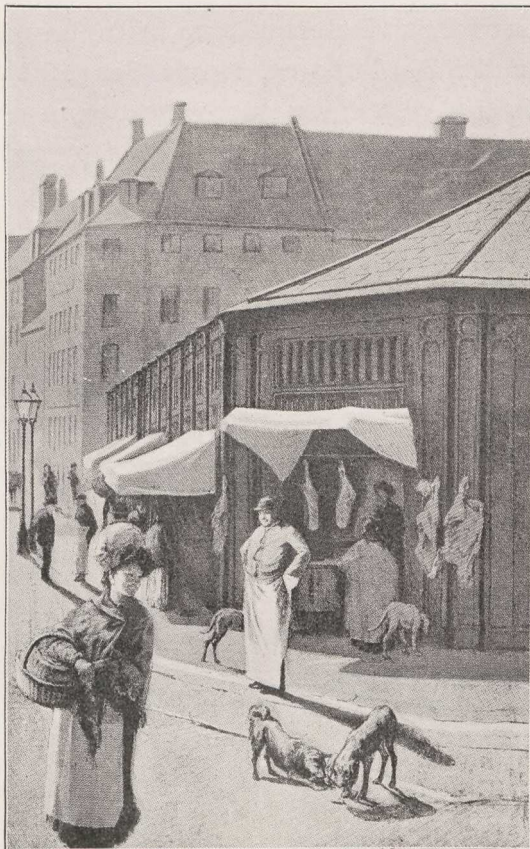
Den Gang handlede Pedellerne altsaa ikke med den Art Fornødenheder, men hellere med »Romsnegle«, blaa Mælk og Fedtebrød. Men ganske morsomt var det, at Ordet »Over til Petersen!« smittede selve Skolens Lærere.

Gamle Professor AGER-SKOV, der boede i Nikolajgade Nr. 5, gik hver evige Dag Klokken elleve hjem for at spise Frokost. Han naaede det paa de 20 Minutter, som »det lange Frikvarter« den Gang varede. Og saa var han en stor Dyreven. Han traf altid i »Maven« nogle Hunde, der gerne vilde følge ham, fordi han nu ejede den Egenskab, som faa Mennesker har, at faa Dyr til at elske sig.

Men naar han efter endt Frikvarter skulde ind paa sin Skole, saa klappede han sin ledsagende Hund og sagde: »Gaa over til Petersen!« og Hunden gik roligt tilbage ad Slagterboderne til.

Engang væddede Agerskov med en Kollega, der hadede Hunde, om, at han kunde faa en Hund fra Slagterboderne til at »gaa over til Petersen«. Samme Kollega paastod som den Pralhans, han var, at det var ligegyldigt, hvad Agerskov sagde, han skulde nok faa den til at gaa med sig.

Da Agerskov sagde: »Gaa over til Petersen!«, gik Hunden troligt ned ad Hvælvingen til; hans Kontrapart stod et Øjeblik

De gamle Slagterboder.

maalløs, men pludselig sagde han: »Ja, Tak, det sagde du, men den troede, det var mig!«

Og saa forklarede han, at ogsaa han havde sin stadige Gang hos »Petersen«, der var nemlig ingen anden i hele Omegnen, der hed saaledes, for der købte han A-Penne. Der eksisterer og lever ikke en eneste gammel Elev af Efterslægten, som ikke husker gamle Skrivelærer LANGES A-Penne, som han købte i Gros hos »Petersen«, og som han advarede alle imod at gaa med i Baglommen, skønt der ikke i hine Tider var en eneste Dreng, der ejede saa meget som en Tomme Baglomme. Han var nemlig selv, som han i ramme Alvor forklarede, kommet til at sætte sig paa et Gros, som alle var gaaet op i ham, og da han efter en langvarig Hospitalsbehandling endelig var kommet ud igen, var der kun et Dusin, der duede. »Men husk det

Den gamle Butik i Lille Kongensgade.

nu, Dreng, A-Pennene var fra Petersen ved Nikolaj«. Derfor vidste enhver Efterslægtsdrenge, hvor A-Pennene var de bedste.

Men AGERSKOV havde ogsaa *sin* Kærlighed til »Petersen« —, derom vidner en lille Begivenhed, jeg selv har oplevet med AGERSKOV og SCHANDORPH noget senere. Som vel nu Gud og Hvermand ved, havde gamle Agerskov aldrig selv skrevet en Tøddel ned, men han havde læst Korrektur paa »Hjortens Flugt«, han havde sværmet med LUDVIG BØDTCHER først i Italien, siden i Lille Kongensgade og sidst i Sværtegade, og han var paa sine gamle Dage blevet Ven med SOPHUS SCHANDORPH, paa hvis Bøger han læste en endogsaa meget kritisk Korrektur. Derfor tilegnede Schandorph ham ogsaa »Birgittes Skæbne«. Men der stod af og til ret raske Slag imellem Agerskov og Schandorph, naar den gamle Professor forlangte, at det hele skulde skrives om. Det var jo inden Fyldepennenes Tid, og naar saa Schandorph blev rigtig rasende og sagde: »Jeg har, Gud hjælpe mig, ikke mere hverken Papir eller Blæk!« — saa svarede Agerskov ganske blidt: »Saa sender vi Bud over til Petersen, han har nok af det«. »Petersen, hvem er Petersen?« spurgte Schandorph, og Agerskov svarede roligt med et Glimt bag sine Hornbriller: »Petersen, jeg troede kun, der var een Petersen i København, der handlede med det Papir, I Digtere kan skrive paa«.

Selv har jeg oplevet den Scene to Gange, sidste Gang — det var i 1891, — hviskede Schandorph til mig: »Den gamle har den fikse Idé, at det kun er »Petersen«, der handler med Papir i København, men, skidt med det; vi sender Bud til Petersen, saa faar vi nok det rigtige«.

Og der havde Schandorph Ret. Naar man sendte Bud til Petersen, fik man det rigtige Papir, og der er sikkert ingen anden, der har sendt Bud samme Sted hen, som ikke har faaet det rigtige.

Ganske ejendommeligt hænger dette sammen med en anden Oplevelse, jeg har haft. Det var i Sommeren 1899, at jeg traf Grev SNOILSKY, Sverigs Hæders-Digter, paa Kungliga Biblioteket i Stockholm. Jeg havde selv været meget flittig paa Biblioteket i de Dage, og jeg vilde gerne sende et Par Ord hjem til min Kone, at alt gik godt; men saa manglede jeg Brevpapir

og gik op til Kontoret for at bede om et Ark. Grev SNOILSKY, som jo var halvvejs Københavner fra sine Chr. Winther-Dage, smilede og sagde: »Noget jomfru-rent Papir har jeg ikke; der staar Bibliotekets Stempel paa. Hvis De vil have rent Papir, maa De gaa til Petersen.« — »Petersen?« spurgte jeg ganske desorienteret. »Ja, ham ved Nikolaj! Der købte baade Chr. Winther og Fru Julie og jeg vort Brevpapir.«

Det var helt underligt at blive mindet om sligt oppe i Stockholm, men ærlig talt forstod jeg godt, at »Petersen« i Forbindelse med Papir saa langt borte som hos den grevelige Digter-Bibliotekar kun kunde betyde den eneste virkelige Papirhandler i København i de Dage, da han sværmede for Fru Julie Winther her nede i vor gode By.

Der er fortalt saa godt og saa ærligt om I. CHR. PETERSENS Arbejde og Liv, om hans Kampaar og Trængselstid, til han naaede Sejren, at det ikke kan gøres skønnere; det er hans Neveu og Medarbejder, hans Arvtager, der har gjort det, og det vilde være ganske anmassende og uberettiget, om andre vilde forsøge at gøre det efter. Derfor aftrykker vi her den lille Pjece, som LOUIS PETERSEN i 1895 udsendte som Manuskript om sin Farbroder og Læremester.

Om
J. Chr. Peterjen
og hans
Papirhandel
1845—1895.

OPTEGNELSER I ANLEDNING AF
FORRETNINGENS 50-AARIGE BESTAAEN
AF
LOUIS PETERSEN

FORHISTORIE

Naar jeg har bestemt mig til for Venner at fremdrage nogle Træk af min afdøde Onkels og den af ham for 50 Aar siden grundede Forretnings Historie, skal det ikke være et Indgreb i et Privatlivs Fred, som han mere end nogen Anden ønskede at bevare. Selv om min subjective Taknemmelighedsfølelse kunde friste mig til at idealisere hans personlige Egenskaber, er min Erkjendelse dog objectiv nok til at vide, at han hørte til disse lidet fremtrædende Skikkelser, hvis Saga ikke kan eller vil gjøre Fordring paa Læseres Opmærksomhed. De følgende Blade skulde nærmest vise ham som typisk Repræsentant for den fordringsløse, pligtro, retskafne og udholdende Race, der fødtes i de første Decennier af Aarhundredet, hærdedes og prægedes af den spartanske Tærvælgthed i Sæder, som den i alle Forhold indgribende nationale Armod nødvendiggjorde. For den yngre »fin de siècle« Slægt vil dette Billede af det Kjøbenhavn, der er forsvundet, maaske have Modsætningens Attraction.

Johan Theodor Christian Petersen blev født i Smidstrup ved Vedbæk den 16. August 1816. Faderen, senere Toldassistent Thomas Petersen, — som var en Bondesøn fra Bollingsted i Slesvig og havde 11 Børn, hvoraf min Onkel Christian var den tredje i Rækken, — kunde ved sin Afsked i 1852, 67 Aar gl., rose sig af at have tjent Staten i 47 Aar under fire Konger. 20 Aar gammel indtraadte han i Slesvigske Jægercorps 1ste Bataillons 4de Comp. som Overjæger. Originaldokumentet, der meddeler ham sin Afsked, er dateret »Eckernförde Tyvende Julius 1814« og trykt baade paa Dansk og Tysk. I Overskriften »Hans kongelige Majestæt til Danmark og Norge« ere Ordene »og Norge« overstregede, en Følge af

den faa Maaneder iforvejen afsluttede Kieler Fred. Dokumentet nævner ham som den »Mandhafte Oberjæger«, der har tjent Corpset »9 Aar og $\frac{1}{2}$ Maaned og udi saadan Tid ved alle forefaldne Lejligheder efter sin allerunderdanigste Pligt forholdt sig ærlig og tro, som det sig en ærekjær og tapper Soldat sømmer og anstaaer«. I en haandskreven Anbefaling af samme Dato udtaler Corps Commandeuren »dass er sich so musterhaft gut aufgeführt hat und von dem Corpse so brauchbar in seinem Dienst anerkannt wird, dass Selbiges hierdurch frei gestehet einen seiner besten Unterofficiers sehr ungern verloren zu haben«. De sidste 4 Aar var han detacheret fra Bataillonen, som i Krigsaarene laa i Lyngby, med 20 Mand for at danne den højre Fløj af den saakaldte Militaire Douane Linie mellem Kjøbenhavn og Helsingør, i hvilken Stilling han var saa heldig at paagribe og anholde adskillige Smuglere og deres Contrebande. En af disse Konfiskeringer i Aaret 1814 bestod af 2 Læs engl. Manufacturvarer og blev ved Kjøbenhavns Toldbod Auction udbragt til 40,000 Rbd., hvoraf han fik udbetalt 600 Rbd. i Honorar. Efter denne Bedrift blev han 1815 indstillet og udnævnt til ridende Strandtoldbetjent under Vedbæk Toldsted med Bopæl i Smidstrup. Det var dengang forbunden med betydelige Strabadser at holde Opsyn med den lange Kystlinie, og ofte maatte han med Karabinen i Haanden forhindre Smuglere fra at undløbe. Strandvejen var dengang en ret ensom Vej, paa hvilken Traktørstedet »Bellevue« rimeligvis har været et velkomment Bedested for den trætte Rytter. Her maa han allerede som Soldat ofte have indtaget en Forfriskning, der vel har faaet forøget Tiltrækning ved at serveres ham af Jomfru Sophie Reuss, Datter af Tøjfabrikør Reuss paa Sortedams Dossering, der tjente der paa Stedet, og senere blev hans Kone og min Bedstemoder. 1824 motiverede han et Andragende om Forflyttelse til Kjøbenhavn med Henvisning til sin talrige Børnesflok, der dengang bestod af 4 Sønner og 4 Døtre.

Da Faderen 1. Novbr. 1824 blev forflyttet til Kjøbenhavns Toldsted, var Sønnen Johan Christian 8 Aar og havde rimeligvis et Aarstid tilligemed sin ældre Broder besøgt den $\frac{3}{4}$ Mil fra deres Bolig i Smidstrup beliggende Distriktsskole, hvortil Vejen, som Faderen skriver i sin Ansøgning om Forflyttelse, en stor Del af Aaret næsten var ufremkommelig. I Kjøbenhavn blev han tilligemed sine Brødre sat i Krigsraad Wilhelmss Skole, hvorfra han ved sin Udtrædelse i Febr. 1831 modtog følgende Vidnesbyrd:

Eleven Th. Petersen, som har frequenteret min Skole, bad mig ved sin Skilsmisse fra mig om et Vidnesbyrd, hvilket jeg med sand Fornøjelse herved meddeler ham. Flid og Sædelighed var altid Hovedformaalet for hans Bestræbelser, og ved Hjælp af disse opnaaede han Pladsen som Dux Nr. 1 til den Afdeling af min Skole, hvortil han henhørte. Paa det Bedste anbefaler jeg ham derfor til Enhver, med hvem han nogensinde maatte

komme i forbindelse, og af mit ganske Hjerte ønsker jeg ham al muelig Held og Lykke til Alt det, som kunde begrunde hans sande Fremtids Vel.

Kjøbh. d. 3. Febr. 1831.

N. Wilhelm,

Krigsraad og Skolebestyrer.

Nidelgade 296.

Han skildres i Skolen som en bleg, stille, flittig og velbegavet Dreng, der aldrig tog Del i Kammeraternes Spilopper, i hvilke navnlig hans yngre Brødre*) ingenlunde vare »silent partners«. I April 1831 blev han confirmeret og allerede den 1. Maj kom han i Lære hos daværende Isenkræmmer N. P. Stenberg i St. Strandstræde Nr. 87, nuværende Nr. 2. Valget af Livsstilling har neppe været Frugten af meget grundige Overvejelser; den store Børneflokk og de smaa Indtægter tillod intet Ophold i Hjemmet, hvor Faderen brummede over hver Dag, der gik udover Confirmationsdagen. Moderen tog Sagen praktisk og gik omkring med den unge Confirmand til de dengang ikke saa talrige Detailhandlere og spurgte, om de havde Brug for en Lærling. Saa traf det sig omsider, at Tilbud og Efterspørgsel mødtes, den unge Confirmand blev mønstret og antaget, og efter Udvekslingen af de forskellige Præliminairer blev der oprettet følgende:

Lærefortract.

Jeg underskrevne N. P. Stenberg, Borger og Isenkræmmer her i Staden, tilstaaer herved at have antaget Johan Christian Theodor Petersen i min Tjeneste som Dreng for at lære min førende Handel og efter at han har udstaaet sine Lære Aar at gjøre ham til Svend under følgende forbindtligheder.

1.

Skal hans Lære Aar tage sin Begyndelse den 1ste May 1831 og vedvare udi 5 paa hinanden følgende Aar, nemlig til 1ste May 1836, og naar han i disse sine Lære Aar opføre sig ærlig og troe, lader jeg ham udskrive som Laugsvend, og udstyrer ham med en passende Svendeklædning. — I hans Lære Aar giver jeg ham fuldstændig Kost og Logi, derimod besørger hans Fader, Kongl. Toldbetjent Thomas Petersen, ham med Klæder, Vask, Fodtøj, Linnet m. v. Dog paatager jeg mig Reparation paa hans Fodtøj.

2.

Bemeldte Dreng skal i hans Lære Aar gaa i Byen for at forrette, hvad ham befales til Handelsens Tjeneste, være mig hørig og lydig og i særdeleshed være Troe, flittig og Activ i sine Forretninger, behandle mine Kjøbere med Artighed, ikke uden mit vidende aabenbare noget af min Handel eller Korrespondance, ikke paatage sig noget paa egen Haand eller

*) Wilhelm født 1818, død 1871 som Garvermester i Kjøbenhavn, Fransiscus født 1819, død 1874, min Fader, drev Colonialforretning under Firma: F. E. Petersen jun.

Handle for egen Regning, ey have Penge, saalænge han er Dreng eller gaae noget stæd uden mit minde, ligesom han for alting ikke maae tilvende mig noget Tab ved enten at bortgive Varer eller hemmelig tage til sig af de Penge han betrees, skulde han sig imod noget af det, som i denne Post er foreskrevet, forsee, da skal han ikke allene staae mig til Ansvar, for al den skade jeg derved lider, men desforuden være underkastet lovlig tiltale, og hans Fader Hr. T. Petersen, som har caveret for hans Gliid, Trofskab og Redelighed, skal endog være forbunden til at godtgjøre og betale mig alt det Tab og den skade, jeg derved lider. —

3.

Naar Johan Christian Theodor Petersen har udstaaet sine Lære Aar, underkastes han den i Isenkræmmerlaugs Artiflernes 20 § bestemte Examen, og for at lære det dertil udfordrende Tydsk, Regning m. m. tilstaaes ham i det sidste halve Lære Aar den behørig Tid imod at hans Fader betaler Lærerne.

4.

Forbinder jeg Johan Christian Theodor Petersen mig til at holde hvad mig i denne Kontract er foreskrevet og af yderste kræfter søge min Husbondes gavn, saa han ikke i nogen Maade skal gives Marsag til Klage over mig.

5.

Derimod forbinder jeg Kongl. Toldbetjent, Thomas Petersen, mig til at cavere for min Søn Johan Christian Theodor Petersen hans Trofskab efter denne Kontracts 2den Post, indtil han har udtjent sine lære Aar, saa at jeg bliver pligtig til at godtgjøre Isenkræmmer N. P. Steenberg det Tab han ved min Søns uforfarlige forhold maatte lide.

Alt denne Kontract af os Pungtlig skal worde holdt og efterlevet, det bekræftes med vore Hænders Underskrift.

Kjøbenhavn den 23. Juni 1831.

N. P. Steenberg.

J. C. T. Petersen.

Som Cautionist

Th. Petersen.

Om Læreaarene har jeg kun hørt, at den unge vordende Isenkræmmer tilbragte det første med — ved Hjælp af Pimpsten — at afgnide Rusten af Forretningens gamle Lagervarer, en Beskjæftigelse, der vel ikke var særlig befrugtende for hans merkantile Udvikling, men derimod en god Forskole i Taalmodighed, en Egenskab, som han senere fik god Brug for. Min Onkel led en Del af Kulden i de strenge Vintre i Begyndelsen af Trediverne; paa Kvistkamret, hvor Lærlingene sov, var der saa koldt, at Vandet i Vandkanden frøs til Is om Natten, og Hænderne, som han skulde gnide Rust med om Dagen, var stive af Frost. Hans Principal, Niels Peter Steenberg, som efter en ikke ualmindelig Praxis havde giftet sig Forretningen til ved at ægte sin Principals Enke,

var en velsindet Mand paa omtr. 60 Aar; han laante ham Holbergs Comedier, der var baade Principals og Lærings Yndlingslecture. Senere, da han boede paa Lystofte ved Lyngby, var min Onkel tidt buden derud. Hans Kone, der var en Del ældre end han, skal have været en god og venlig Madmoder, skjønt hendes Kjøkken efter den Tids Skik ikke bød paa megen Afvexling. Min Onkel fortalte, at i de fjorten Aar, han som Dreng og Svend var knyttet til Forretningen, bestod hans Frokost og Aftensmad med haardnakket Regelmæssighed af sex tykke Stk. Rugbrød, hvoraf de tre med Spegepølse og de tre med holstensk Ost, — hvilket bevirkede, at disse to Victualier aldrig saaes i hans senere Husholdning.

Efter Læreaarenes Udløb har hans Fader d. 30. Juni 1836 paaskrevet sin Copie af Lærecontracten følgende Bemærkning:

Ligesom Principalen til enhver Tid forlangte Opfyldelsen af de ovenfor berørte forpligtelser af Lærlingen, ligesaa vist bleve de efter bedste Evne opfyldte af Samme, og at Saadant er skeet, derom vidner dette: at jeg med Hensyn til mine forpligtelser aldeles blev befriet og i det Sted præsteret af Principalen, hvorfor jeg i hans Grav endnu er ham taknemmelig forbunden, og det saa meget mere, da han har bidraget sit til, at bemeldte Lærling er bleven en nyttig Borger i Samfundet.

Ch. Petersen.

Hans Svendebrev lyder saaledes:

Da Johan Christian Theodor Petersen, som i anordnet Tid har staaet i Lære ved Ijenframhandelen hos Hr. N. P. Steenberg, den 22. April 1836 har afslagt den befalede Svende-Prøve i Overværelse af Hr. Justitsraad og Raadmand Skibsted, Undertegnede samt Bisidderne og til Samtliges fuldkomne Tilfredshed, fyldestgjort hvad Laugsartiklerne af 5. Juni 1807 § 20 foreskriver, saa vorder han herved, i Overensstemmelse med den 19de §, meddelt Vidnesbyrd om: at han, under benævnte Dato er indskreven som Svend i Laugets Protocol, hvilket med min Haands Underskrift og Laugets hostrykte Segl bekræftes.

Kjøbenhavn den 23. April 1836.

J. C. Bauer,
p. t. Oldermænd.

De unge Kjøbenhavnere aftjente dengang deres Værnepligt i Borgervæbningen, i hvilket Corps' Frederiks Compagni han indtraadte samme Aar, han var bleven Svend. Det Friluftsliv, som Øvelserne paa Fælleden gav Anledning til, var for de unge en behagelig Afvexling i den ensformige Tilværelse bag Disken, men da Tjenestetiden varede 25 Aar, gik den militære Holdning hos de Ældre i Reglen tabt under Livets Slid, og jeg erindrer som Dreng min Onkel i Uniform, som en lidet martialsk Skikkelse. Han henvendte sig da ogsaa engang til Væbningens

Læge, Dr. Svitzer, og bad sig fritaget, da han daarlig kunde taale at marchere, og Lægen lovede at indstille ham til Afsked. Min Onkel forlod ham glad og mere fløj end gik henad Gaden. Hans Sortie blev uheldigvis iagttaget af Lægen fra Vinduet. Næste Dag blev han kaldt op og betydet, at med et saadant Fodskifte var der ingen Grund til at fritage ham for Tjenesten, som han derpaa til sin Ærgrelse maatte fortsætte, indtil han, 45 Aar gl., fik sin Afsked.

I 1840 døde hans Principal Steenberg, og dennes Svigersøn F. T. Dalberg, der var 6 Aar ældre og blev Svend hos Steenberg Aaret før min Onkel blev Lærning, overtog Forretningen.

For en fattig Isenkræmmersvend var der dengang den næsten uoverstigelige Hindring i at blive Laugsinteressent, at han skulde tage Actier til Beløb 1500 Rbd. r. S. i Raadvaddam Fabrik, der ejedes af Isenkramlauget. — Hans pecunaire Hjælpekilder bestod foruden af den lille Sum, han rimeligvis havde sammensparet af sin Svendeløn, af hans Arvepart efter sin Fader, som han kunde faa forlods udbetalt, dersom han vilde etablere sig. Faderen havde ifølge sine Optegnelser fra sin Broder i Bollingsted, rimeligvis som Afdrag paa Arv, efterhaanden modtaget c. 2500 Rbd. r. S. Med disse Penge lagde han Grunden til den lille Kapital, der senere satte ham i Stand til at efterlade c. 600 Rbd. til hver af sine 9 Børn, hvilket, som han selv skriver, »kun den strengeste Oeconomi har kunnet gjøre muligt«. Allerede i 1841 træffer han sine Dispositioner i følgende karakteristiske Document, der viser hans Tillid til min Onkel, — og som jeg ikke vil nægte mig at aftrykke in extenso her:

Da Mennesket faa aldeles er Uvidende om hvor nær han er hans Endeligt, men at saadan Hedenfart ligesaavel kan ske hastig som sendt, saa ønskede jeg itide at træffe en Arrangement med den Smule Efterladenskab saaledes, at det kunde worde Familien Gavnlig, og ikke efter min Død forarsage Riv og Trætte imellem de Efterladte, hvilket Gud den Almægtige naadeligen vil forhindre og forebygge.

Min sidste Villie er derfor denne:

§ 1.

Den ubetydelige Kapt. jeg mueligen efterlader mig ønsker jeg Heel og Holden at worde overdraget min nu ældste Søn Joh. Christ. Th. Petersen, for paa det Samvittighedsfuldeste at Atministrere paa samtlige den øvrige Families Vegne, og ved Retsfænhed og Redelighed at Gjøre den rede for hver en β og indestaa den derfor som redelig Mand paa Troe og Love; og skal Kapt. forblive samlet saalænge indtil nyttig Brug dermed kan foretages.

§ 2.

Naar et af Børnene som endnu ikke er forserget, navnlig ikke kommen i nogen Vej, seer sig istand til med velberaadt hu at kunde Etablere sig og hvorved han, eller hun havde Udsigt derved at faa et Udfomme,

da at understytte med en passende S. af Kapitalen til at sætte Etablissement i Gang; imod derfor at give en Lovformelig forskrivning paa den laante Summa og Pandsætte sin Eiendom, og naar de derved see sig ophjulpen da igjen Samvittighedsfuld at tilbage betale beløbet til Administrateuren Chr. Petersen, som dog ikke fordrer Rente for det første Aar men siden lovlig Rente som lægges til Kapitalen, eller dermed afhjælpe Øjeblikkelig Trang i Familien.

§ 3.

Saalænge der endnu findes umyndige Born i Familien, skal Ch. Petersen være dem i mit stædt; og indtil Bornene alle ere forsørgede ønskede jeg at Kapt. forblev Samlet som et familie Fond, hvormed enhver yderlige Trang kan vorde afhjulpen; hvorefter det ligeledes er min alvorlige Villie ikke formindste Summen ved at dække indbildte Mangler: saasom til Fornøielser, Fjas, og Stads.

§ 4.

For Moder har jeg sørget paa Anden Maade saaledes at hun for sin Person allerede godt kan hjælpe sig, og i paakommende uforudseete Tilfælde vil vidst enhver af eder staae hende bi efter Evne; Papirerne findes i Chatollet ibland mine øvrige Papirer, angaaende hendes forsørgelse.

§ 5.

Jeg ønsker fremdeles og forventer at min Søn Ch. Petersen vil vide med den strengeste redelighed og god Indsigt at overholde denne min sidste Villie, ligesom jeg haaber, at samtlige hans Sødskende vilde vide at finde sig i de af ham derefter treffende Arrangement som ældste Broder, samt at han paa en Energisk Maade tilbageviser ethvert Unformuigt, og Urimeligt forlangende der strider imod denne min Villie, der kun allene er begrundet paa eders fældes Vel.

§ 6.

Saa snart Hensigten er opnaaet og alle ere komne i Vei, da i Guds navn deler Kapt. saa at alle faa lige meget, og den som er i Besiddelse af Eaan, som ikke ere betalte tilbage til det heri berørte Fond, kan modtager sin Andel af Eaanet og det overskydende, betales til Fondet.

Naar i samtlige overholde det heri beskrevne da vil det Lidet være Tilstræffeligt at aabne alle en Vei til et tarveligt Udkomme, til hvilket Maal mit hele Liv har været ofret, og i min sidste Stund vil jeg bede den Almægtige om at holde sin beskiærmende Hand over eder og at lede eder paa alle eders Veje, og at eders Vandel herunder maa være saaledes at vi igjen med Glæde kunde forenes Hisset i Fred. — Amen.

Kjøbenhavn den 26. Febr. 1841.

Ch. Petersen.

Min Onkel maatte nu tænke paa at etablere sig i et andet Fag og 1842, 26 Aar gl., finde vi ham ombord paa Smakken til Aalborg tilligemed sin 3 Aar yngre Broder, for at se paa en Kjøbmand Færchs For-

retning dér, som kunde faas overdraget. Den eneste Rejse, min Onkel i sit Liv har foretaget, førte imidlertid ikke til noget Resultat. I 1843 er han atter paa Etableringsstien, hvilket fremgaar af to anbefalinger, der findes blandt hans Papirer.

For at se, hvad det deri omtalte Andragende til Magistraten gik ud paa, fik jeg ved Hjælp af det paa Foden angivne Henvisnings Nr. til den paagældende Sag Protocollen for 1843 frem af Magistrats-Archivet og læste følgende:

„J. C. T. Petersen anholder om Borgerbrev som Porcellains og Pottetandler med Ret til at handle med The, Suffer og Tobak“.

Ved Sagen findes følgende Paategning:

„Stædes til Prøve som Porcellains og Pottetandler, hvorhos han be-
tydes, at Ansøgningen forøvrigt ikke kan bevilges“.
„Grafaldt derefter Begjæringen“.

For at forstaa dette Andragende, er det maaske nødvendigt at minde om, at de fem store Handelslaug:

Silke-, Ulden- og Lærredskræmmer Lauget, oprettet 1651,

Urtekræmmer- og Sukkerbagerlauget, opr. 1693,

Vinhandlerlauget, opr. 1694,

Hørkræmmerlauget, opr. 1722,

Isenkræmmerlauget, opr. 1693 og 1807,

hidtil dannede ligesaa mange Fæstninger, omgivne med Privilegiernes Volde, Grave og Palisader, bag hvilke Oldermændene kæmpede drabeligt for at forhindre Enhver, der ikke havde »udstaaet« sin Lære- og Svendetid i Lauget og underkastet sig Svende- og Interessentexamen, fra at trænge ind paa deres »zünftige« Enemærker. Over disse længst forældede Privilegiers mindste Detailler vaagede de med Argusøjne, og naar de enevældige Konger trods Laugsartiklerne jævnlig gave Andre Bevillinger til Handel, besværede de sig bittert, men i Reglen forgjæves, derover. I vore Dage, hvor de »daarlige Tider« ofte friste brave Folk til at se surt til Næringsfriheden og kokettere med Laugsvæsenet, bør man læse de gamle Laugsprotocoller. Den smaalige Interessekamp, man her er Vidne til, de Udfald, der fra Laugenes faste Borge foretages mod de enkelte Udenforstaaende, der ofte med stor Dygtighed søge at bryde sig en Bane og al det Nid og den Forfølgelse, som de ere Gjenstand for, danne et betydeligt mørkere Billede end de Skygger, som Næringsfrihedens Ulemper nu kaste paa vor Vej.

Det gjaldt om under disse Omstændigheder at skyde Breche i Privilegierne og ved særlig Bevilling opnaa Tilladelse til at handle med enkelte af de Laugene forbeholdte Varesorter, eller ogsaa vælge en fri Næring. Ved Plakat af 1. Nov. 1748 var det f. Ex. tilladt Alle og Enhver at forhandle *ostindiske, kinesiske og vestindiske Varer*. Paa denne Tilladelse

beroede sikkert *The- og Porcellainshandelen*, da begge disse Artikler stamme fra China. Det var derfor almindeligt, at disse Handlende solgte Peber, Salpeter og Indigo etc. til stor Skade for Urtekræmmerne, der indgav Klage derover til Kongen. Det laa altsaa dengang ikke saa fjernt fra en Porcellainshandler at sælge The, Sukker og Tobak som nu, men Combinationen synes dog at have været den høje Magistrat for broget, og min Onkel frafaldt — til hans senere Held — at blive Porcellains- og Pottehandler.

Blandt de Sapeurer, der søgte at bore sig igjennem den tykke Laugsmur, finder man i Aarhundredets Begyndelse i første Række *Jøderne*. De havde kun ringe Respekt for Traditionen, særlig ikke for Laugene, der i Reglen nægtede at antage jødiske Lærlinge og derved spærrede Adgangen for dem til deres vigtigste Arbejdsfelt. Lige fra Jødedrengen, der falbød Baand, og som Øhlenschläger har besunget i St. Hans Aftenspil, og til den senere Baron Hambro, der skjøndt oplært ved Silke-, Ulden- og Lærredshandelen, ved sin Faders Død omkring 1810, fuldmyndig, blev nægtet Overtagelse af hans Forretning — vare Jøderne Genstand for en haardnakket Forfølgelse. Trods denne Modstand fra Laugenes Side lykkedes det dog Adskillige, hvoriblandt mange dygtige Jøder, at faa Handelsbevillinger hos Kongen, der neppe har manglet Blik for, at Laugsvæsenet ikke burde hindre den ubemidlede, men dygtige Mand i at blive selvstændig*).

En af disse dygtige Jøder blev banebrydende for *Papirhandelen* som selvstændig Forretning, og *Heymann Jacob Bing* kan med Ære nævnes som den danske Papirhandels Nestor. Bing var oprindelig Huslærer, kom hertil fra Amsterdam Aar 1800 og grundede 1803 i Forbindelse med sin Svoger Kalisch »Undervisnings Institutet for Ungdommen af den mosaiske Tro«. I 1819 indgav han til det Kgl. Danske Cancellie et Andragende om Bevilling til at handle med Skrive- og Tegnematerialier, Landkort og Skolebøger, som trods den bestemte Modstand, det mødte hos begge Laugs Oldermænd, blev bevilget, saaledes at han 1820 kunde begynde Forretningen paa Hjørnet af Sværtegade og Pilestræde, senere Kronprinsensgade 36, nu Nr. 10.

Urtekræmmer-, Sukkerbager- og Isenkræmmerlauget havde nemlig, ved sine af Chr. V 1693 udstedte Laugsartikler, faaet Privilegium paa at falholde b. A. „alle Slags Papirer, Skriv, Median, Post, Real, Cardus og Trøf Papir, Kort og Læse, Skrief Tauler, Bles Horn etc.“, og dette Forhold vedvarede, efterat Isenkræmmerlauget i 1807 var bleven udskilt som særligt Laug. Alle Andragender maatte derfor af Cancelliet sendes til Laugets Betænkning. Før Bings Andragende fremkom, findes i Laugsprotocollen kun opført meget faa Ansøgere om Papirhandel, hvilke i Reglen af Oldermændene bleve nægtede Fremme under Henvisning til, »at alminde-

*) Marcus Rubin 1807—14.

ligt Skrivpapir af alle Sorter kunde faaes i enhver Urtebod«. Selv Tegnepapir købte man i de Tider hos en Urtekræmmer Henningsen, der boede i en Kjælder i Grønnegade. Som et Bevis paa, hvor daarligt det stod til med Papirhandelen, kan anføres, at Fru Kamma Rahbek i sine Breve*), fortæller hvorledes hun jævnlig maatte reise med Smakken til Kiel og derfra til Hamborg for at gjøre Indkjøb af fine couleurete Papirer og Borter til de smukke Paparbejder, hun lavede til sine Venner. Eleverne i flere Skoler heftede selv deres Skrivebøger og fik dertil udleveret Synaal og Traad, graat Concept Bøttepapir og blaåt Concept til Omslag; Beskæring brugtes ikke. Emballagepapir var næsten en Luxus-artikel; Mel, Gryn o. desl. fik man ikke som nu i elegante Poser med paatrykt Adresse, men Pigen maatte medbringe en Blikspand, og Kurven var uadskillelig fra Indkøb hos Bageren, der kun modstræbende udleverede en Avis til Indpakning af Brødet.

Bing nøjedes ikke med at forhandle de indenlandske Fabrikers undertiden tarvelige Product, men blev efterhaanden en betydelig Importør af fremmede Papirer. Handelen med marmoreret Papir paaførte ham en langvarig Proces med Isenkræmmerlauget, der stadig følte sig krænket i sine Privilegier og ved ivrige Protester paa enhver Maade søgte at hæmme Forretningens Udvikling**). Firmaet fortsattes trods Oldermændens Modstand af Sønnen Meyer Hermann Bing, der 1846 overflyttede Forretningen til det nyindrettede Lokale, nuværende Kronprindsensgade 13, Hjørnet af Pilestræde. Den ny Boutik, som var den første i sit Slags i Kjøbenhavn, gjorde ved sin Aabning en saadan Opsigt, at Kongen, Chr. VIII endog indfandt sig paa Aabningsdagen†).

Bings Exempel, og den hurtige Fremgang, hans Forretning fik, fristede snart Flere til at prøve den ny Forretningsgren, og i Laugsprotocollen findes opført Folk af de mest forskellige Livsstillinger, der søge Bevilgning til Papirhandel etc. Af dem, der virkelig blev Papirhandlere og fik nogen Betydning, skal jeg i Korthed omtale følgende Forretninger, der forefandtes ved min Onkels Etablering i 1845.

Christiani & Grisson (1811—58). Lager af engelske og hollandske Papirer, Tegnepapir og finere Tegnesager. *Christiani* var oprindelig Redacteur af Adresseavisen og Klasselotterikollecteur. *Grisson*, der var fra Hamborg og havde The og Porcellainshandlerbevilling, udtraadte allerede 1817. Forretningen var paa Kongens Nytorv 212 i Kjælderen (senere Wilhelm Hansens Musikforlag) fortsattes efter *Christianis* Død 1833 af

*) J. M. Thiele: Erindringer fra Bakkehuset.

**) Da Processen var vundet af Bing, beklagede Oldermændene sig til Magistraten over, at Højesteret havde tilkjendt Bing Ret til at handle med marmoreret Papir, »som der dog notorisk hverken kunde skrives eller tegnes paa«.

†) Som et Bevis paa Forretningens Overlegenhed kan anføres, at, da der næste Dag kom Bud fra Prinds Ferdinand og Gemalinde om at faa tilsendt en Del Sager til Udvalg, blev der svaret, at man ikke kunde indlade sig derpaa, men maatte bede de høje Herskaber selv gjøre deres Indkøb ligesom Hs. Majestæt. Tempora mutantur! I vore Dage maa Papirhandleren undertiden sende en Blyant ud paa Nøjsomhedsvej.

hans Enke og Datter, og fra 1848 af *J. P. Henrichsen*, der 1858 opgav Handelen for at blive Kasserer ved Københavns ny Gasværk.

Chr. Lipke (1824—1847) nuv. Niels Hemmingsensgade Nr. 4, oprindelig Fuldmægtig ved Ørholm Papirfabrik, havde en ret god Forretning, uagtet den kun blev drevet med en Karl som eneste Medhjælper.

Wilhelm Wanscher, etableret 1833, boede paa Store Kjøbmagergade i Vaisenhusets Gaard (nuværende 44), havde en betydelig Forretning, navnlig med offentlige Kontorer. I Krigen 1848 havde han lucrative Leverancer til Hæren, og leverede ogsaa Trykpapir til Adresseavisen*). Boutikslokalerne vare dengang billige, og sin store Forretning drev han med en Kommis og en Karl.

Chr. Steen havde oprindelig Boutik paa Børsen, drev først næsten udelukkende Boghandel, dernæst Hjørnet af Pilestræde og Sværtegade 121**) tillige Papirhandel, senere i Kronprindsensgade 8 under Firma Chr. Steen & Søn.

B. A. Meyer, først Grosserer 1816—1838, drev senere 1842—64 Papirhandel i Pilestræde 80 og paa Østergade 42, 1., og senest Løvstræde 8 under Firma B. A. Meyer & Søn†).

Sally Friedländer, etableret 1838, havde været Reisende hos B. A. Meyer, boede til sin Død 1869 i Pilestræde nuv. Nr. 35, i den lille Stueboutik med 1 Fag til Gaden, for hvilken man dengang betalte en Leje af 200 Daler aarligt, og begyndte Forretningen med en Lærling, senere Papirhandler C. L. Schneider. Trods dette beskedne Apparat drev han en stor Forretning.

Det Københavnske Publicum var ikke forvænt med Hensyn til Papir, Skriv- og Tegnemateriale, saalænge det var henvist til at købe disse Ting hos Isen- og Urtekræmmere. De indenlandske Papirer vare i Reglen tykke og klodsede, og de første Importeurer af fremmede Papirer som Bing og Wanscher fandt strax taknemlige og villige Kjøbere. Den ny Forretningsgren blev hilst med Glæde af Publicum som Afhjælp af et »dybtfølt Savn«. Der indførtes saamange nye Ting, der vakte Interesse, saaledes *Staalpennen*, der allerede i Trediveerne var bragt i Handelen i England og nu langsomt afløste *Fjerpennen*. Man kan vanskeligt nu forestille sig det Besvær, det har været selv at skulle skære sine Penne, særligt byrdefuldt maa det have været for Lærerne, der skulde besørge dette Arbejde for Børnene. I 1832 blev det første Ark Maskinpapir fabrikeret heri Landet, idet *Drewsen* paa *Strandmøllen* fik opstillet den første Papirmaskine. I Halvtredserne indførtes *Konvolutterne*; hidtil havde man sammenlagt Brevene og lukket dem med Oblat. Af mindre tekniske Opfindelser kan anføres *Numerateuren*, der trykker *Pagina*, som Lær-

*) Naar Vognen fra Strandmøllen kom ind med Papiret, holdt den et Øjeblik udenfor W., som medgav den en Følgeseddel til Adressecontoret, og dermed var den Forretning effectueret.

**) Ejendommen kaldtes »Fyrtojet« fordi Steen boede i Stuen og en Vinhandler Staal i Kjælderen.

†) Sønnen, Cand. phil. C. A. Meyer, gjorde sig fortjent ved 1848—49 at indrette Fireskillingssubscriptionen, der indbragte betydelige Summer til Invalidere og Trængende fra Krigen.

lingerne i gamle Dage maatte *skrive* i de bestilte Protocoller, og *Kopipressen*, der ved Hjælp af *Kopipapir* gjør det muligt at tage en mekanisk Kopi af Breve, der hidtil maatte afskrives af en Lærling eller i de offentlige Kontorer af en Kopist. Til Datidens Papirhandel hørte ogsaa en *Stempelpresse*. Ved Hjælp af den kunde Kunderne faa deres Firma paatrykt Brevpapir i hvidt *Relieftryk*, hvilket først senere blev afløst af den nu brugelige Paatrykning i sort Farve. Sats, Paatrykning og Udskæring af en Matrice i Læder paahvilede Lærlingen.

Initiativet til at søge Bevilling som Papirhandler fik min Onkel af *Marcus Nathan Melchior*, der havde været Huslærer ligesom Bing, og som det var lykkedes, i 1844, at faa en saadan Bevilling. Min Onkel traf ham i min Grandtante, Fru Eygens Hus, hvor han kom hver Aften og spillede Mariage. Han havde i Vimmelskafte, ligeoverfor Bager Rubow, en lille Forretning, der efter hans Død gik over til Broderen, Gerson Nathan Melchior, som døde for faa Aar siden som en Mand paa 92 Aar.

1845—1879.

I Begyndelsen af Aaret 1845 indgav min Onkel sit Andragende om Bevilling til Papirhandel, ledsaget af følgende anbefalinger.

Alt Ansøgeren Johan Christian Theodor Petersen, tidligere har været ved Ijenframhandelen hos min salig afdøde Svigerfader Njels Peter Steenberg, og siden dennes Død hos mig Undertegnede, tilsammen i 14 Aar, i hvilken Tid han altid har vist Eyst og Iver i sine Forretninger, og saaledes stedse vundet min afdøde Svigerfaders og min fuldkomne Tillid og Tilfredshed, undlader jeg ei at bevidne, — idet jeg paa det varmeste anbefaler Suplicanten til det Ansøgte, haabende Opfyldelsen af samme vil begrunde ham en fremtidig selvstændig Livsstilling.

Kjøbenhavn den 1ste Januar 1845.

Erbødigt
J. C. Dalberg,
Ijenfræmmer.

Ansøgeren er mig bekjendt som en flink ung Mand, men da han mangler Kapital til at kunne udrede det temmelig høie Indskud til Raadvaddams Fabriq, som udfordres for at indtræde i Ijenfræmmer Lauget, saa tillader jeg mig ærbødigt at anbefale ham til at erholde den mindre Rettighed til at sælge visse af de under Lauget henlagte Artikler som han nu søger om.

Kjøbenhavn ut supra.

Erbødigt
H. C. Øst,
Urtefræmmer.

Borgerbrevets Text lyder saaledes:

Overpræsident Borgemestere og Raad udi den kongelige Residentsstad Kjøbenhavn Gjøre vitterligt: At Aar 1845 den 26de April er for os her udi Raadstuen fremkommen Johan Christian Theodor Pedersen, født i Søllerød paa Kjøbenhavns Amt, der, i Overeensstemmelse med det Kongelige Danske Cancellies Skrivelse, dateret 8de forrige Maaned, blev indtegnet for Handlende med Papir og indbundne Bøger, dog med den Indskrænkning, at han ei udsælger Papir i mindre Partier, end riisviis, samt ikke falsholder couleürte Papirer og Papper, eller de Ijenfræmmerlauget ved dets Laugsartiffler til Udsalg forbeholdne Tegneböger, og efter at han sin Eed om Huldskab, Lydighed, og anden Pligt, som han hans Kongelige Majestæt vor allernaadigste Arve Konge og Herre, det Kongelige Arvehuus, denne Stads Magistrat og sine Medborgere, er skyldig at bevise, havde afslagt, er han bleven antaget til Borger her i Staden, saa at han sin Næring med lige Rettighed, som andre hans Medborgere i lignende Stilling her i Staden, kan søge og nyde.

Dets til Bekræftelse under vore Hænder og Stadens Segl.

Kjøbenhavns Raadstue, Datum ut supra.

Hans Andragende var altsaa blevet bevilget den 8. Marts, og han lejede nu en mere end tarvelig Stuebutik i Halmstræde 56, nuværende Nicolaigade Nr. 4, om hvilken de nærboende Slagtere snart i deres drastiske Sprog fortalte ham, at den tidligere havde været udlejet til et mindre ærbart Øjemed. Huslejen var kun 250 Rdl. aarlig, indbefattet et Hummer paa Kvisten, der tjente min Onkel som Sovekammer, og som var saa lille, at han maatte klæde sig af paa Gangen og derfra bestige Sengen, der udfyldte hele Rummet.

Hans Driftskapital bestod af nogle Hundrede Daler, som han havde sammensparet sig, og 700 Rdl., som han laante af sin Fader. Gjældsbeviset, som endnu findes blandt hans Papirer, lyder saaledes:

Jeg underskrevne tilstaaer herved skyldig at være til min Fader Kongl: Toldassistent Th: Petersen den Summa stor 700 Rbd. siger og skriver Syv Hundrede Rbd: som bemeldte min Fader har laant mig for derfor at etablere en Papirhandel her i Staden; imod deraf at spare 4 % P. A. i Renter at betale hver Termin med det Halve, indtil den fulde Kapital Summa er tilbage betalt; hvilken Tilbagebetaling jeg lover at præstere med Aarlig Afdrag som min Fader bestemmer, dog at saadant først skal tage sin Begyndelse efter 2 Aars Forløb og med $\frac{1}{4}$ Aars Forvarsel; som en Sikkerhed for bemeldte Laan, giver jeg min Fader 1ste Prioritet i mit Varelager og Boehave.

At jeg saaledes har indgaaet foranberørte Forpligtelse og hvilket jeg som redelig Søn uden nogen som helst Indvending lover at holde, dette bekræfter ved min egenhændige Underskrift og hestrykte Segl.

Kjøbenhavn den 1ste Maj 1845.

J. Chr. Petersen.

Boutikens Aabning blev annonceret i Adresseavisen for 6. Maj 1845 paa følgende Maade:

NY PAPIIRHANDEL.

Torsdagen den 6. Mai aabner Undertegnede en velassorteret Papiirhandel i Halmstræde 56 ved Østergade, som jeg anbefaler til Enhver, der vil bære mig med sin Handel.

Erbødigt

J. Chr. Petersen.

Aabningsdagen figurerer i Kassebogen med en Indtægt af 78 Rbd. 3 # 12 β, medens de følgende Dage i Maaneden kun vise en Gennemsnitsindtægt af 10 Rbd., — et Forhold, der skyldes den saakaldte »Handsel« fra Venner og Bekjendte paa Aabningsdagen. Denne illustreres yderligere ved Udgiftsidens Poster: 9 Fl. Vin 6 Rbd. og 1 Krandskage 1 Rbd. 3 # 8 β.

Hans Assistance bestod af en Karl, der for nogle Timers Arbejde daglig oppebar 2 Rbd. maanedlig. Husholdningen kostede 12 Rbd. maanedlig. — En hyppig forekommende Udgiftspost: 2 Potter Kamfinolie 4 # 8 β, hensætter En i Datidens besværlige Belysningsforhold. — En Post som Bogleje 4 #, viser, at han har benyttet de uidentvivel lange Pauser mellem Expeditionerne til Læsning*), og om Søndagen har han været en flittig Theatergænger, han gik i sin Ungdom altid i Parterret, som dengang var Staaplads og kostede 3 #.

Imidlertid, da Aaret var gaaet, havde han dog solgt for 4000 Rigsdaler, et Resultat, som maa betragtes som en anstændig Debut, naar man tager i Betragtning den uheldige Boutik, hans ringe Kjendskab til Papirhandelen og hans Mangel paa den Stab af Bekjendtskabskunder, paa hvilken de Fleste i Begyndelsen basere deres Forretning.

Den 24. Februar 1846 flyttede han til Østergade Nr. 68 i en høj Stueboutik i en gammel Ejendom, der senere er nedreven for at give Plads for nuværende Nr. 24. Denne anden Debut synes ogsaa at være fejret med Vin og Kage, hvilket fremgaar af følgende Regning:

Nota über

Febr. 24.	1 Kranskuchen	1 Rbd. 2 # „ β
	Kl. Kuchen	1 - „ - „ -
		2 Rbd. 2 #

Kopenhagen 27. Febr. 1846.

Quitiret dankend

G. H. Menck.

Wohlgeboren
Herrn Petersen.
hieselbst

*) Undertiden synes hele Dagen at have været een lang Pause, som f. Ex. 25. Juni, hvor han solgte for 4 Mk. 9 Sk., og 23 Juli, hvor Indtægten var 3 Mk. 14 Sk. Intet Under, at han, som han senere fortalte mig, inden han lod hente Eftermiddagskaffe, først undersøgte Pengeskuffen, om der var Raad til denne Luxus.

En tysk Regning fra en Næringsdrivende i Danmarks Hovedstad vilde neppe blive accepteret nuomstunder!

For denne Boutik »paa Strøget« betalte han en aarlig Leje af 325 Rdl., og der blev her anskaffet en ny Boutiksindretning til 103 Rbd. I den ene Stueboutik boede Hofglashandler Fritzsche, den anden var tilligemed Kjældereren udlejet til en Modehandler Myhlertz, der havde fremlæjet Stuen til min Onkel. Paa Grund af anden Disposition fra Ejeren M. M. Rubens Side, synes Myhlertz at være bleven opsagt og dermed min Onkel, hvem det neppe har været behageligt efter et Aars Forløb atter at skulle flytte fra et Lokale, hvor Omsætningen efter Bøgerne allerede var steget med 1600 Rbd. eller 40 %.

Paa en af de smaa Afstikkere, som min Onkel foretog, for at finde en ny Boutik, medens hans Søster, som i 1846 var i Huset hos ham, passede den gamle, kom han en Dag gennem den Del af Lille Kongensgade, der ligger ved Nicolaj Taarn. Dette Kvarter havde dengang faaet en Slags Nyhedens Interesse ved Opførelsen af de ny Slagterboder, der havde afløst nogle ældgamle, fritstaaende Smaahytter, og i Nicolajgade var en driftig Bygmester, den fra Tydskland indvandrede Architect Hagemann*), ifærd med at bygge en Række efter Datidens Forhold ret anselige Huse istedenfor den tidligere gamle Husrække. Hagemann havde ogsaa for Grosserer J. Menne bygget Stedet i Lille Kongensgade Nr. 27 og 53 (nuværende 38) og da min Onkel gik der forbi, hørte han højroestet Skænderi i den ene Stueboutik. Det var Værtinden, Fru Menne, en meget praktisk og determineret Dame, der var ifærd med at vise Murersvenden, hvorledes han skulde opsætte en Kakkelovn. Hun var netop i Begreb med selv at løfte Overdelen op paa sin Plads, da min Onkel kom ind, og beklagede sig strax til ham over, at Haandværkerne Ingenting forstod. Da hun hørte, at han mulig var Lysthavende til Boutiken, og hvad den skulde bruges til, overlod hun imidlertid Murersvenden Valpladsen og anvendte nu saamegen Energi paa at overbevise min Onkel om Boutikens enestaaende Fortrinlighed netop til Papirhandel, at han straks lejede den til 300 Rbd. aarlig Leje. Den 31. Marts 1847 henslyttedes Forretningen til det ny Lokale »ligefor de ny Slagterboder«, som der stod trykt paa hans Adresser fra den Tid.

Her fandt min Onkel endelig blivende Sted, og her fik hans Dygtighed, Udholdenhed og Nøjsomhed sin Løn i Forretningens jævne og stadige Fremgang. I disse grundlæggende Aar muredes det Fundament, hvorpaa Forretningen endnu hviler. Af hans første Kassebog, der gaar til 1852, fremgaar det, at hans samlede Privatforbrug i de første 3 Aar indskrænkede sig til c. 350 Rbd. aarlig, og at han af denne Sum baade fik Raad til at spille i Tallotteriet, være velklædt og støtte fattige Slægtninge. Hans Sparsommelighed var aldrig Gnierens, den bestod ganske

*) Den Samme, som har bygget de fleste Huse i Lorentzensgade, hvor man vil finde nøjagtig den samme Hustype.

simpelt i at indskrænke sine personlige Fornødenheder til det mindst mulige. I de mange magre Aar, der fulgte efter »den glimrende Handelsperiode«s fede, var Sparsommelighed bleven en Nationaldyd, dikteret af Nødvendigheden og praktiseret af Alle fra Kongen til Tiggeren. Da Staten, som var bankerot, hverken kunde yde Lægehjælp til den »truede Middelstand« eller den »betrængte Landbostand«, maatte man hjælpe sig med det gamle Husraad: at indskrænke sine Fornødenheder, og »nu ville vi Alle spare«, blev den naturlige Løsning af Datidens Agrar- og andre Spørgsmaal.

Sin Friluftsmotion maatte han tage i den tidlige Morgen inden Boutikens Aabning, samt Søndag Formiddag (Søndag før 9 og 4—6 var Boutiken aaben), og sine Aftener efter Lukketid, som dengang var Kl. 9, tilbragte han i Reglen i sin førnævnte Tantes Hus, der aabnede sig gjæstfrit for Familiens Medlemmer, og hvor man morede sig med et eller andet Selskabsspil. — Hans Assistance bestod fremdeles kun af Karlen Søren, hvis Gage var avanceret fra 2 Rbd. til 2 Rbd. 3 fl pr. Maaned. Om denne tillige passede Boutiken, medens min Onkel deltog i Borgervæbningens Øvelser paa Fælleden, kan ikke oplyses, men at de militaire Pligter ikke blev forsømte, fremgaaer af følgende Udgiftsposter i Kassebogen: 1 Vaabenfrakke 18 Rbd. 3 fl , Chacot 3 Rbd., Feltlue 1 Rdl. 3 fl . I Krigsaaret 1849, hvor den aarlige Omsætning steg med 1200 Rbd., synes han at have haft lidt Assistance af en fh. Bogbinder Møller, der senere etablerede en lille Papirhandel i Store Kongensgade, og i 1851 af sin yngre Broder Rudolph, der var Handelsbetjent og havde deltaget i Krigen. Denne Broder lærte han i Mellemacterne Maskinliniering *).

Min Onkel havde nemlig i den Hensigt at være sin egen Linierer i Septb. 1849 for 125 Thaler kjøbt en Liniermaskine, som var opstillet i Værelset bag Boutiken. Han eksperimenterede ogsaa taalmodig saalænge med den, til han havde opnaaet en vis Færdighed, men da dette Arbejde kræver stadig Opmærksomhed, og han ofte maatte forlade Maskinen for at expedere etc., opgav han det. Da Broderen, som han senere etablerede som Linierer, manglede de fornødne Anlæg dertil, solgte han den til en afsk. Sergent Brygman, der senere linierede for Forretningen.

I 1852 antog han endelig en Lærling, den senere Graver ved Reformert Kirke P. H. Mortensen, og den uundværlige Søren Gage forhøjedes samtidigt fra 2 Rdl. 3 fl til 3 Rbd.

Det Opsving, som Krigen 1849—50 og den fri Forfatnings Indførelse

*) Indtil Slutningen af Tyverne havde man maattet hjælpe sig med Haandliniering, og det var ikke usædvanligt at se selv store Handelshuses Protocoller linierede med Blyant. Paa dette Tidspunkt fik Bing den første Liniermaskine, med hvilken M. H. Bing arbejdede om Natten og linierede de første Protocoller, et Extraarbejde, som den Gang var meget indbringende. Senere etablerede Bing en Medhjælper Löwenthal, der saaledes blev den første Maskinlinierer her i Byen.

i 1849 fremkaldte i Handel og Omsætning og den Række Forbedringer i Communicationsvæsenet, der knyttede sig dertil, virkede ogsaa i høj Grad gunstig paa Forbruget af Papir og Skrivemateriale. I 1851 indførtes *ensartet Porto* ved *Frimærkesystemet*. I gamle Dage betaltes Porto i Forhold til Afstanden, saaledes at et Brev til Aalborg f. Ex. kostede 21 Skilling (43 Øre), hvilke Forhold bevirkede, at man skrev saalidt som muligt. *Næringsloven*, der medførte *Lauges Ophævelse*, traadte i Kraft 1857.

Det er naturligt, at disse gunstige Forhold først og fremmest kom de gamle indarbejdede Forretninger tilgode. Saagodtsom uden Concurrence kunde de diktere Publikum Priserne, og Avancen, som var ansat med det oprindelige ringe Forbrug og langsomme Omsætning for Øje, blev ikke altid reduceret i Forhold til den stærke Tiltagen af disse Factorer. Forholdene gjorde efterhaanden disse Forretningers Indehavere til Matadorer, der levede paa en stor Fod, og deres Dygtighed og Held skabte dem tillige en anset social Position. *Bing* anlagde 1843 i Forbindelse med Kobberstikker *William Ferslew* et *lithografisk og typografisk Etablissement* (der i 1857 blev overtaget af Sønnen, nuværende Etatsraad *Chr. Ferslew*). Han var endvidere *Dampmøller, Porcellainsfabrikant, Borgerrepræsentant og Formand for Industriforeningen*.

Wanscher, Steen og Friedländer spillede ogsaa hver paa sin Maade en Rolle i Datidens offentlige og selskabelige Liv. *Wanscher* var paa Grund af sin smukke Tenorstemme en søgt Gæst i Hovedstadens selskabelige Kredse. Han ejede et Landsted paa Strandvejen og døde som en meget velhavende Mand. *Steen* var en anset Forlagsboghandler, Papirfabrikant og Formand for Boghandlerforeningen. *Friedländer* førte et stort Hus, han ejede et Landsted paa Strandvejen og holdt Hest og Vogn til privat Brug. Han var Medlem af og et Aar Fuglekonge i det kgl. Danske Skydeselskab, hvilket bragte ham i Berøring med Frederik VII, til hvis Spillepartier han jævnlig blev indbudt.

De mindre Papirhandlere, som dengang etablerede sig, vare henviste til at købe Størstedelen af deres Forbrug hos Matadorerne, særlig naar de som Onkel kun besad ringe Driftskapital*) og derfor maatte købe en Del paa Credit, hvilken den Gang ikke var saa let at opnaa som nu. Udenlandske Huse vare kun i ringe Mængde repræsenterede her, og de ny Forretninger bleve ikke som nu overløbne af Agenter.

De første Aar maatte blive *Læreaar*, hvori han erhvervede sig den Fagkundskab, han manglede, og betalte de *Lærepenge*, den kostede. Men langsomt viklede han sig ud af Svøbet og skaffede sig efterhaanden gode, direkte Forbindelser i Udlandet. Han mødte med de fra Isenkramfaget medbragte beskedne Forestillinger om Avance, og da han en

*) Af Kassebogen kan man se, at det efterhaanden som Omsætningen steg, kneb haardt med at faa Driftskapitalen til at slaa til, f. Ex. findes i Krigsaaret 1849—50 tre Steder overført Saldo fra forr. Maaned med resp. 2 Mk. 1 Sk. — 1 Rbd. — 6 Rbd. — etc.

Gang til en af Spidserne yttrede Tvivl om, hvorvidt man kunde tjene saa mange Procent paa en Artikel, svarede man ham: »Procent? her er slet ikke Tale om Procent!«*) — Disse Forhold afgav selvfølgelig en gunstig Jordbund for en begyndende Papirhandler, der, som min Onkel, stillede smaa Fordringer til Livet, og de »moderate Priser«, der forekommer i hans ikke hyppige Annoncer fra den Tid, var sikkert mere end en Avisformel og har udentvivl skaffet ham mange Kunder.

I Begyndelsen var det kun smaa Ordre, han kunde give Fabrikerne: en Fabrikant skriver saaledes: »Wir haben Ihren kleinen, aber angenehmen, Auftrag empfangen«. Men hans Ordre blev efterhaanden større og mere velsete, da han dækkede prompte og ikke var Chicaneur**). En gammel Kopibog fra 1851 viser allerede forholdsvis betydelige Ordre, f. Ex. én paa 1000 Gros Staalpenne etc. At han tidlig blev Specialist i Tegnesager, skyldtes vistnok oprindelig den tilfældige Omstændighed, at førnævnte Architect Hagemanns Tegnekontor var paa 2. Sal i samme Hus i Lille Kongensgade, hvor min Onkel havde Boutik. Her tegnede den Gang flere yngre Architecter, bl. a. afdøde Stillmann, der betragtede Boutiken som en Station, hvor de fik sig mangan en lun Passiar. Nogle af dem eller deres Kammerater har muligvis været Lærere ved Akademiet, hvor de har anbefalet min Onkel, Andre har maaske paa deres Rejser i Udlandet set og købt Papir og Tegnesager, som min Onkel paa deres Raad indførte her. Saaledes er det blevet mig fortalt, at min Onkel var den første, der indførte de senere saa bekendte *Guttknechtske Blyanter*, der afløste de hidtil næsten udelukkende benyttede Blyanter fra Rehbach i Regensburg†), ligesom *Tegnepapir i Ruller* vistnok først blev bragt i Handelen af ham. Dertil kom, at Firmaet Christiani & Grisson paa Kongens Nytorv, der havde havt stor Detailforretning med Tegnesager, var i Tilbagegang, i 1848 gik over i andre Hænder og ophævedes i 1858.

Af en summarisk Fortegnelse, der findes over Omsætningen, har den stigende Progression fra 1852—1863 kun været ringe. Stigningen falder væsentlig paa Aaret 1857. Min Onkel betalte nu alle sine Varer contant, og 1854 sit første Afdrag af 200 Rbd. paa det af hans Fader ydede Driftslaan, som han stadig havde forrentet. 1857 indbetalte han hele Summens Rest og renoncerede paa sin Arvepart efter Faderen, der var

*) I Adresseavisen beklagede en Prokurator Trojel sig i Octbr. 1845 over, at han hos Bing havde betalt 16 Mk. for et Gros Staalpenne, som han hos Isenkræmmer Møller paa Kjøbmagergade kunde købe for 3 Mark., — hvilket fremkaldte et skarpt Tilsvær fra Bing med Overskrift: »Prøver paa, hvorledes en Prøve-Prokurator prøver paa at insinuere sig hos Publikum«.

**) Den samme Fabrikant skrev en Gang til en af de daværende store Forretninger: »Wir wollen lieber mit kleinen Leuten arbeiten als mit grossen Chicaneurs«.

†) Ogsaa i Blyantsfabrikationen forsøgte den indenlandske Industri sig, idet en Tømmermester Frost i Møllegade paa Nørrebro fra 1825 fabrikerede *Tømmerblyanter*, der vare meget efterspurgte endog i Udlandet. Som mange Opfindere forstod han ikke at udnytte sin Opfindelse. Da Isenkræmmerne indførte hans i Udlandet eftergjorte Blyanter, paastemplede hans Navn, lod han sit Originalfabrikat forhandle af en Høker i Vognmagergade.

død 1855, til Fordel for sine Sødskende. *Han holdt af Princip ikke af at modtage Noget i Arv eller Gave.*

Han hjalp i 1858 to af sine Sødskende til at etablere en Porcellains-handel og indrettede ogsaa for to Cousins, Frkne. Eygen, der havde Modehandel, et Udsalg af Parfumer og Toiletsager, som han forskrev til dem fra Paris.

I 1855 anskaffede han sig et Jernpengeskab, købte i 1856 sin første Obligation paa 1000 Mk. Banco og henlagde senere hvert Aar et større eller mindre Beløb i Obligationer. Andre vil maaske mene, at han burde have anvendt disse Beløb til Udvidelse af Forretningen eller til nye og store Foretagender, men en saadan Evolution var uforenelig med min Onkels Natur og Forudsætninger. Han havde deri baade sin Styrke og sin Begrænsning, at han fandt sig tilfredsstillet ved den *langsomme* Fremgang. I den Retning lignede han de franske Smaaborgere, der anse det Aar for spildt, hvori de ikke kan lægge et Beløb tilside, indtil de har samlet den attraaede Sum, for hvilken de kan løskøbe sig fra Forretningslivets Byrder og ombytte disse med et lille Hus med Have i Omegnen af Paris. Den sidste Tanke var ham heller ikke fremmed, og ofte, naar han vendte tilbage fra sine lange Spadsereture i Byens Omegn, fortalte han spøgende, at han havde været ude at »stikke Grunde af«.

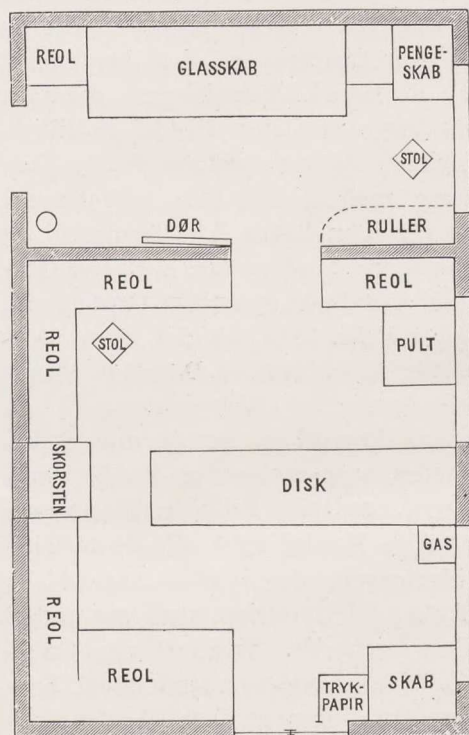
I 1857 fik Kbhvn. Gasbelysning, og i Febr. 1858 ses det af en Regning, at der blev indlagt Gas i Boutiken, hvilket for Datidens Handlende maa have været en behagelig Overgang fra Olielamperne.

Som lille Dreng fik jeg hver Mandag Lov til at besøge min Onkel og fik derved et Indblik i de Herligheder, som en saadan Boutik rummer for et Barn: Æsker og Omslag med couleurve Billeder, Blyanterne med deres Duft af Cedertræ, og den store Montre med alle de mærkelige Smaating. Lærlingen, Harald Mortensen, der i 1857 var bleven Kommis, havde hverken Lyst eller Anlæg til Handelen, men saa meget mere til at samle paa alle Slags Snurrepiberier. Saasnart min Onkel forlod Forretningen, trak han en stor Klædekurv, der stod under Sengen, frem. Heri opbevarede han sine Samlinger af Segl, Mønter, Frimærker, Autografier etc., hvilke naturligvis interesserede mig meget. Naar min Onkel saa kom hjem og saa ham optaget af at polere sine Mønter, blev han ærgerlig og gav knubbede Ord. Han havde i visse Henseender bevaret den rigoristiske Strenghed fra sin egen Læretid. Lærlingen maatte ikke gaa ud eller tænde Lys efter Lukketid, og Mortensen har fortalt, at da denne Befaling en Gang var bleven overtraadt, posterede min Onkel jævnligen sin yngste Broder Carl som Vagt paa Fortouget paa den anden Side Gaden. Mortensen kunde fra Boutiken se hans Cigar, som altid sad i et meget langt Rør, lyse gennem Mørket og — gik saa blot ud gennem Boutikens Bagdør til Østergade. Da han senere, efter at have ladet sig barbere i nogen Tid, begyndte at anlægge Overskæg, forbød min Onkel ham det med den Motivering, at »han

skulde ingen Abekat have i sin Forretning«. Det er underligt nu at tænke sig, at vore Bedstefædre aldrig har Overskæg, hvilket dengang blev betragtet som en Prydelse, der var forbeholdt Militairpersoner.

Imidlertid de skønne Mandage i min Onkels Boutik maatte snart op-
høre. Min Faders engang ret betydelige Forretning var ved Pengekrisen 1857 gaaet meget tilbage, og jeg, som var den Ældste af otte Søskende, maatte som 10 Aars Dreng begynde at fungere som Pladsagent i meget lille Format. Denne Virksomhed tillod mig ikke at gaa i Skole, og jeg maatte nøjes med 3 Timers ugentlig Undervisning i alle Fag hos en Student paa Regentsen. Da Confirmationen nærmede sig, omgikkes jeg

med ærgerrige Planer om at om-
bytte min ambulante Tilværelse med en Stilling som »Noget paa et Kontor«. Da derfor min Onkel, som længe havde været kjed af Mortensen, hvem han desuagtet havde beholdt i *elleve* Aar, tilbød mig Plads i Forretningen, var jeg grædefærdig over at skulle staa bag en Disk istedetfor, som jeg havde drømt om, at sidde paa en meget høj Kontorstol bag en Pult. Om disse »Storhedsdrømme« fik min Onkel, for hvem jeg havde stor Respect, aldrig noget at vide. Nu 47 Aar gammel og ugift havde han rimeligvis, lige siden jeg som Dreng legede i Boutiken, omgaaedes med den Tanke at oplære mig til sin Forretning, og han vidste bedre end jeg, hvilke gode Chancer der laa skjult i hans Tilbud. Paaske 1863 blev jeg kon-

firmeret og 1. Maj indtraadte jeg som Lærling i Forretningen. Til foranst. Plan af den gamle Boutik skal jeg forsøge at knytte et Erindringsbillede af Livet der i Tredserne.

Ad en temmelig høj Jerntrappe, der om Vinteren kunde være meget glat, kom man op i en Forstue med Boutik paa hver Side. Gjennem den venstre Fløjdør kom man ind i en meget lille Boutik, hvor hver Tomme Plads var udnyttet til det Yderste.

Strax bagved den højre Fløjdør stødte den Indtrædende paa en Stabel Trykpapir i Baller og mellem denne og Vinduet ragede et i Forhold til sin Bredde urimeligt højt Skab, med fremspringende Montre, op til Loftet. Foran Vinduesforbygningen sad i Skulderhøjde et Brædt, beklædt

med lysegrønt Glandspapir indadtil og Protocolrygge udadtil. Dette tjente tillige som Rygstød for Forretningens eneste Siddeplads, der i Grunden var en Attrap, idet den dannede Skabet over Gasuhret. Den for Kundene disponible Plads udenfor Disken var en Strimmel paa c. $1\frac{1}{2}$ Al. Bredde og c. 4 Al. Længde. Gjennem en smal Aabning kom man forbi den i Lokalet fremspringende Skorsten indenfor Disken, hvor der tilvenstre var en hyggelig Krog med en Stol og tilhøjre med Bagsiden til den anden Vinduesfordybning en malet Fyrretræs Pult, der forneden var Paprum. Mellem Pult og Disk var der en smal Plads. Her sad min Onkel ofte paa en af Disken halvt udtrukken Skuffe og passiarede med den paa Gasuhret udenfor Disken anbragte Kunde. Fra det smalle Værelse bag Boutiken førte en Glasdør til et halvmørkt Værelse 4×6 Alen, der vendte ud til en Gaard, saa snæver som en Skorsten, og Lejligheden endte i et »Kjøkken«, der tjente som Pakrum, hvorfra man ad et højt Stentrin dumpede ned i Gaarden, der havde Udgang til Østergade.

I det halvmørke Rum stod min Onkels Træseng, medens jeg laa i en Jernseng, der blev opstillet foran Vinduet og maatte slaas sammen om Dagen, da den spærrede Adgangen til et i Væggen anbragt Klædeskab, Vindueskabet, der tjente som Spisekammer, og Karmen, hvor Stempelpressen stod. Paa den anden Væg stod en lang, smal Puf, paa hvilken min Onkel fik sin Middagslur. Over denne Puf havde man af Mangel paa Lagerplads været nødt til at anbringe en Reol, der stod paa fire Stivere og hang truende som et Damokles Sværd over den Sovende. En Servante, et Bord og en Stol fuldstændiggjorde Meublementet.

Om Morgenens Kl. 5 indfandt den udødelige Søren sig, holdt Rengøring, lagde i Kakkelovnen, børstede Fodtøj og Klæder, alt saa lydløst, at jeg først vaagnede, naar han med Haanden slog det sidste Smæk paa Benklæderne og mumlede: »Ded æ paa Tidden«. Kl. $6\frac{1}{2}$ stod vi op, Søren hentede Kaffe med Brød fra Beværtningen i Kjælderen, derefter tændte min Onkel en Cigar og gik sin lange Morgentur ad Lange Linie og langs Søerne. Den endte altid i Søsterens Porcellainshandel paa Kjøbmagergade, hvor han hvilede sig og afgjorde forefaldende Forretningsspørgsmaal for hende. Kl. c. 9 kom han tilbage. Imidlertid havde jeg expederet Skolebørnene, der dengang, inden Pedellerne havde etableret sig som Papirhandlere uden Borgerskab, næsten belejrede Boutiken om Morgenens. Søren var gaaet hjem at spise Frokost, og naar han kom tilbage, maatte Varerne, der skulde udbringes, være pakkede. »Ordrebogen« var en Octav til 33 Øre; men forøvrigt skrev vi saa lidt som muligt op; enten tog vi det bestilte frem straks eller huskede det. Man vænnede sig til at huske alt, og den mekaniske Hukommelse udviklede sig til en Fuldkommenhed, der ofte senere er kommen mig til Gode. Kl. 10 spistes Frokost, et Ark hvidt Papir blev udbredt paa Bordet, fra Skabet blev hentet frem Brød, Smør, salt Kjød og Schweitzer-

ost, hvilket vi nød med Tilsætning af et Glas Vand. Nu besørgedes de løbende Forretninger: Søren viste en sejt Modstand mod at bringe for mange Pakker i Byen eller paa lange Veje, og som gammelt Inventarium var han uangribelig. Der maatte da hentes en Sjøver paa Amager-torv eller ogsaa maatte jeg afsted, hvad jeg aldrig havde noget imod. Endog som Commis har jeg ofte bragt et Ris Papir til en Kunde. Middagen bragtes i Madspand fra et nærliggende Middagsabonnement; til denne og Aftensmaaltidet kom der Dug paa Bordet. Under alle Maaltiderne maatte jeg selvfølgelig expedere, indtil min Onkel var færdig. Om den af Lægerne nu saameget anbefalede »Spisen i Ro« var der lige-saalidt Tale som om Sauce; dette Fluidum kendte jeg i 12 Aar kun af Omtale, idet det var snærret hen paa Fyrfadet, medens jeg expederede. Til Middagen delte min Onkel og jeg en halv Bajer, hvorimod Eftermiddagskaffen kun var Principalen forbeholdt.

Livet i en Boutik for en Menneskealder siden var meget forskjelligt fra Nutidens. Under disse Forhold, hvor Boutiken fra tidlig Morgen til sen Aften var det Sted, hvor man sov, spiste, læste, discuterede, fik denne noget af et Hjems Karakter. Kunderne var tillige Bekjendte, der kom og fik sig en Passiar tilligemed Varerne. Der kom derved noget gemytligt ind i Forholdet, der bevirkede, at Fordringerne fra Kundernes Side afstumpedes, og Ydelserne fra Sælgerens Side var mindre anspændte, selv om man ikke kunde spille Klink i Boutiken, som i Mortensens Tid. Den lange Arbejdstid uden Afbrydelse sled derved ikke saa meget paa Maskineriet, som hvis der skulde have været Damp oppe fra Morgen til Aften. Dette Præg forstærkedes yderligere ved de Stamgæster, der dengang regelmæssig indfandt sig i Boutiken. Naar jeg, som i et langt Perspektiv, ser tilbage paa dette Galleri af Skikkelser, der kom i den gamle Boutik, satte sig til Borgeleje paa vor eneste Stol og afleverede deres Svada, saa er det mig ubegribeligt nu, hvor hver Tomme Tid bliver intensivt udnyttet, hvorledes man dengang fik Tid til at underholde dem.

Og dog overkom min Onkel og jeg ikke saa lidt; de mange Aar, han havde hjulpet sig, dels uden, dels med tarvelig Assistance, havde gjort ham til en hurtig Arbejder. Navnlig havde den lille Plads udviklet ham til en hurtig Expedient. De private Tegneskoler florerede endnu dengang, og fra disse, Tekniske i Læderstræde og Akademiet, havde vi hver Aften Kl. 6 og 8 stor Tilstrømning af Elever. Det gjaldt da om at sno sig i en Fart, og — som min Onkel spøgende sagde — »rydde Bulen« for at gjøre Plads for nye Kunder. Naar de $2\frac{1}{2}$ Alen brede Tegnepapirs-ruller skulde frem paa Disken, kneb det især med Pladsen. De langt over Disken ragende Ruller truede Kunden forfra, medens han bagfra var udsat for at faa Døren i Ryggen. Efter at Maalet var afsat i begge Ender af Rullen, fik Kunden tilkastet en saakaldet Kridtsnor, der blev strammet fra Mærke til Mærke, ved fælles Hjælp blev Papiret klippet

lige af, og Rullen skyndsomst fjernet. Naar der saa indtraadte Havblik efter Stormen, tog min Onkel sig en Skraa og nød atter sit »Stilleben«. Aftensmaaltidet Kl. 7 var Dagens »clou«. Bordet blev dækket med de fra Frokosten bekendte Retter, Vandet snurrede hyggeligt i den lille Kakkelovn; min Onkel »skænkede paa Thepotten«, og til den duf-tende Kop The uden Fløde nød man en forsvarlig Portion Smørrebrød med en »Hvede« i Toppen. Denne Idyl afsluttedes med Læsningen af »Berlingske Tidende«. Vor samlede Husholdning kostede i 1864: 840 Kroner.

En af Stamgjæsterne var Particulier Christensen, som havde været Svend hos Steenberg, medens min Onkel var Lærning, og derfor efter den Tids Skik tiltalte ham med »Du«. Min Onkel undgik derimod til ham at bruge noget Tiltalepronomen, idet han omskrev dette med det upersonlige »man«, hvilket tidt lød komisk. Christensen klarerede for os og andre paa Toldboden, brugte iøvrigt Forretningen som Contoir og ofte som Sove- og Spisestue. Om Aftenen Kl. 9 lukkedes Boutiken, og efter en Visit hos min »Porcellainstante« samledes min Onkel med Christensen hos sine førnævnte Cousins, hvor der hver Aften blev spillet 3 Rubbere Whist.

Min Onkels Forretning var en god Skole for en Lærning, jeg fik tidlig Lov til at tage Del i alt, baade fint og grovt Arbejde. Til det sidste hørte at slæbe de tunge Papirpakker op paa vort Papirlager paa Kvisten. Min Onkel holdt mest af at være i Activitet i Boutiken og overlod mig derfor snart de skriftlige Arbejder som Bogføring, Effectuering af Bestillinger og Correspondance, og dog blev der Tid til at tilfredsstille min af den tarvelige Undervisning umættede Læselyst. I Vinteren 1864 gik jeg om Aftenen paa et Handelskursus.

Min Onkel roste mig aldrig, det var imod de fra Fædrene nedarvede haardføre Principer, men til min Moder havde han engang sagt, at jeg var ham mere nyttig efter 3 Maaneders end Mortensen efter 11 Aars Forløb. Denne Udtalelse, som meddeltes mig med moderlig Stolthed, levede jeg højt paa i mange Aar.

Det sidste Halvaar 1865 var en svær Tid for min Onkel. Jeg havde om Sommeren, der var meget kold, lært at svømme og ved Uforsigtighed paadraget mig en heftig Lungebetændelse, der med Reconvalescensen varede 5 Maaneder. Min Fader vicarierede i den Tid for mig saa godt, han kunde, da min Onkel havde en indgroet Ulyst til at tage »fremmed Hjælp«^{*)}, men det viser hans store Arbejdsdygtighed, at han kunde undvære den. Min Sygdom gav iøvrigt Anledning til en Flytning af vort Sovekammer til 2den Sal, hvor der blev lejet et 2 Fags Værelse til Garden. I »Mørkekammeret« blev der nu opsat store Reoler til det Papirlager, der hidtil havde været paa Kvisten.

^{*)} Medens de andre gamle Forretninger stadig fødte nye, der blev Concurrenter til Moderforretningen, afsatte hans Forretning ingen nye Spirer, der kunde berøve den Noget af dens Næring.

I mine Læreaar boede paa 1ste Sal en Værtshusholder Petersen, der havde været Lakaj hos Frederik d. 6te. Han holdt Café chantant, hvor der optraadte nogle gyselige Sangerinder, og under Sang og Bægerklang faldt min Onkel og jeg i Søvn hver Aften. Ved en ubetydelig Ildebrand, der en Nat Kl. 2 var opstaaet i Kjælderen, bleve vi allarmede af Brandvæsenet og tumlede halvt paaklædte ud paa Gaden. Her nød man det pudsige Skue af Madam Lakajpetersen og hendes Sangerinder, der i Negligée vare styrtede ud paa Altanen og hylende raabte paa Redningsstigen. De troede nemlig, at Hovedtrappen brændte, og der var ingen Kjøkkentrappe i Ejendommen.

En Ildebrand i selve Boutiken fandt Sted i Vinteren 1871. En Dag mærkede min Onkel brændt Lugt og løb strax over paa Brandstationen. Ilden ulmede i Skillerummet ved Kakkellovnen, og da en Brandmand løsnede Forskallingen, slog Flammerne ud. Skillerummet, der var dækket af Reoler af indbundne Handelsbøger, brændte. Den Skare »Frivillige«, der altid er ved Haanden ved en Ildebrand, styrtede ind i Boutiken, Reolen blev tømt, og dens Indhold kastet hulter til bulter. Imidlertid blev Ilden slukket, og Boutiken lukket den Dag. De af Ild, Vand og Tjenstagtighed beskadigede Varer blev anbragte i Skomagerboutiken i Stuen tilvenstre, hvor jeg flere Dage var beskæftiget med at ordne, sortere og redde, hvad der kunde reddes.

Branden i Skillerummet havde en Reform, der længe havde været nødvendig, til Følge. Efter den Stilstand, der var fulgt efter Krigen 1864, bragte 70erne et betydeligt Opsving og Forøgelse af Forretningens Om sætning. Det var nu næsten bleven umuligt at drive Forretningen i den lille Boutik; jeg gjorde det ene Forslag efter det andet i Retning af Udvidelse eller Flytning, hvilke dog stadig strandede paa min Onkels ringe Reformvenlighed. Tilfældet kom mig nu til Hjælp, idet Skomager Holst, der havde huset vore brandlidte Varer, flyttede, saaledes at vi kunde leje hans Boutik til midlertidig Lokale, medens den gamle blev udvidet ved Skillerummets Borttagelse, Diskens Tilbagerykning og Forlængelse i en Vinkel. Det kostede min Onkel en Del Overvindelse at gaa ind herpaa, men da jeg paatog mig Arbejde og Ansvar, gav han efter. Det gav Luft, men det kostede meget Slid, — jeg husker blandt Andet en Søndag Aften, da en af de midlertidige Reoler truede med at styrte ned, at jeg, medens min Onkel og min lille Broder understøttede den, maatte styrte omkring efter Snedkeren, som jeg endelig fandt i et Selskab, hvorfra jeg bortførte ham — kjoleklædt — i Drosche. — En anden Reform var omkring 1870 Beboelseslejlighedens Udvidelse til 3 Værelser. Den manglende kvindelige Haand i Forretningen blev engageret i Pigen Maren Pedersens Skikkelse og — last not least — Søren blev afskediget efter 25 Aars Tjeneste. I de sidste 4 Aar havde han 5 Daler maanedlig, og da han rejste for at tilbringe sine sidste Aar hos sin Broder paa Landet,

gav min Onkel ham 50 Daler. Der blev engageret en ung, rask halv Dags Karl, og Aaret efter blev der lejet et Pakhus hos Major West i Lille Kongensgade. Ogsaa dette gav Luft. — Under Bogbinderstriken i 1874, der berørte vor allerede den Gang temmelig betydelige Fabrikation af Handelsbøger, maatte jeg udarbejde en ny Priscurant for Bogbinderarbejde, og Møntforandringen i 1875, hvor alle Priser bleve reviderede og omsatte i Kroner og Øre, gav ogsaa en Del at bestille. Først i Slutningen af 1874 blev der antaget en Lærning, efter at der det Aar var gaaet for 70,000 Kr. Papirvarer gennem vore fire Hænder.

Allerede i 1873 havde min Onkel givet mig Tantième, saaledes at jeg foruden min Gage havde 1% af Bruttoindtægten, og i 1875 blev jeg optaget som Associé i Forretningen. Der blev ikke udsendt Circulaire, da han ikke var nogen Ven af Tryksager og Offentlighed. Kun følgende Avertissement i »Berlingske Tidende« røbede for Verden denne for mig saa vigtige og glædelige Begivenhed.

MEMORANDUM

Dags Dato har jeg optaget min Brodersøn og fleraarige Medarbejder, Hr. LOUIS PETERSEN, som Associé i min Forretning, der fortsættes under samme Firma, som hidtil.

Begge Deltagere underskriver Firmaets Navn.

J. Chr. Petersen,
Papirhandler.

Kjøbenhavn, den 1. Juli 1875.
Lille Kongensgade 38.

I Interessentskabscontracten blev indført en Bestemmelse om, at der ikke maatte købes Actier for Forretningens Penge. Dette hidrørte fra, at jeg en Gang som ung Mand, tilskyndet af vor Bogbinder, der var Speculant, havde købt Cichorieaktier for mine Sparepenge, hvilket forvoldte min Onkel, der betragtede disse nye Effecter med den dybeste Mistro, mange Bekymringer for min Fremtid.

Efter at han i 30 Aar havde levet en garçon, de sidste 12 Aar med mig som »Sluf«, som han kaldte det, ombyttede vi begge samme Aar denne Tilværelsesform med et Hjemms hyggeligere Forhold, idet han i Forbindelse med sine to Søstre lejede en Lejlighed i Nicolajgade, medens jeg flyttede sammen med min Moder og mine yngre Sødskende.

I 1876 maatte vi tage Assistance til Bogføringen, som min den Gang 18aarige Broder Otto*) fra nu af besørgede om Aftenen.

De fra Læretidens »Stilleben« opsparede Kræfter fik rigelig Anvendelse i 70ernes »full steam« Periode. Først i Sommeren 1876, 28 Aar gl., opnaaede jeg min første Ferie, en Jyllandstour paa 5 Dage og i 1878 min første Udenlandsrejse til Schweiz i 13 Dage.

*) Nu Grosserer Otto Petersen i Firmaet N. F. Høffding.

I November 1878 havde vor første Lærling udlært, og vi ønskede ikke at beholde ham som Commis. Den 13de August samme Aar indtraadte min Broder Heinrich*) som Lærling i Forretningen.

Mange af dem, der læse disse Mindeblade, ville endnu kunne huske min Onkel. De vil erindre ham som en høj, mager, lidt foroverbøjet Mand med store klare Barneøjne. Det altid Soignerede i hans Ydre i Forbindelse med Flipperne og det store Halstørklæde med de lange Ender, og en solid Tilforladelighed forenet med en Ynglings Beskedenhed, gav hans Væsen noget gammeldags fint og elskværdigt, der vandt ham Folks Tillid. Udenfor sine Enemærker var han meget tilbageholdende, og hvor han ikke følte sig hjemme, foretrak han Tilhørerens Rolle. Han havde en kort, hurtig, men høflig Maade at expedere paa, men indlod sig gjerne i Passiar med de af Kunderne, der indbød dertil, og Talen kom da let hen paa Forhold og Personer fra hans Ungdom, hvis »bevingede Ord« han havde mærket sig; han holdt ogsaa selv af at levere et Kraftsprog fulgt af en hjertelig Latter, der blottede hans to Rækker store, kraftige Tænder.

Den 14de Januar 1879 døde min Onkel af Lungebetændelse efter otte Dages Sygeleje. De sidste Ord, han sagde til mig, var: »Du, Louis, jeg troer, at jeg snart er færdig«. Jeg var meget bedrøvet den Aften, og hver Dag i lang Tid følte jeg Savnet af min gamle Ven, som jeg i saa mange Aar havde støttet mig til og delt Ansvar med, dette Ansvar der nu var lagt paa mine egne Skuldre, og som jeg i den første Tid følte som en alt for tung Byrde. Men naar jeg efter disse 16 Aars Forløb tænker tilbage paa hans Liv og paa hans Død, saa synes det mig klart, at han netop var bleven »færdig« i god Forstand og i rette Tid. Han havde naaet langt ud over det Maal, han havde sat sig, han havde set sit Arbejde lykkes over Forventning, hans Ærgjerrighed var forlængst tilfredsstillet. Hvis det i 1875 havde kostet ham Overvindelse at dele Magten med den yngre Slægt, og han maaske nærede noget af den gamle Mands Frygt for at blive skyllet bort af det nye, saa havde Aarene siden lært ham, at man respecterede de gamle som det Bolværk, de altid have været imod det gærende og begjærende ny; selv om Bølgerne undertiden kunde sprøjte og skumme imod det. Den fremskudte Stilling i Familien, hvortil hans Fader allerede i sit Testamente havde udpeget ham, udviklede ham tidlig til pater familias, et Embede, der ikke var nogen Sinecure, men som gav ham Lejlighed til at udfolde hele sin Uegennyttighed og fordringsløse Offervillighed. Han døde, uadtil omgivet af en taknemlig Slægt, efterladende alt ordnet fra sin Haand til Fortsættelse af den Virksomhed, han havde skabt, — indadtil i Fred og Harmoni med Gud og Mennesker.

*) Nu Papirhandler H. C. Petersen, Deltager i Firmaet.

EFTERSKRIFT

Min Onkel opnaaede ligesom hin danske Konge at »dø i sin Rede«, men denne Rede var da bleven saa snæver, at Forretningen truede med at sprænge den. Der var hverken Plads til at drive Forretningen paa, eller Personale til at drive den med.

Men af Renommée og Kunder var der nok, og der stod flere bagved.

At uddanne et Personale og tilvejebringe et til Forretningens Udvidelse tjenligt Lokale var de Opgaver, der laa for, og imidlertid holde det gaaende med en Lærling, min førnævnte Broder, der neppe havde været i Forretningen et halvt Aar. I lang Tid havde jeg fuldt op af Arbejde fra 7¹/₂ Morgen til 9 Aften og maatte igjen nyde mine Maaltider i Forretningen.

Efterhaanden fik jeg uddannet en lille Stab af Medhjælpere, hvilket ikke var let, da jeg var urimelig nok til at stille de samme Fordringer til dem, som til mig selv. Først mange Aars Kampe og Fejlgreb lærte mig senere at se mere velvilligt paa mine Hjælpere, og ved mere at betragte dem som Medarbejdere, end som Arbejdere, knyttedes efterhaanden et Tillidsforhold, der i mange Tilfælde udviklede sig til Interesse og Hengivenhed.

Med Hensyn til Løsningen af den anden Opgave havde jeg ved Indretningen af et Kontor paa 1ste Sal udtømt Mulighederne for en Udvidelse af Lokalet i Lille Kongensgade. Jeg havde imidlertid indledet Underhandlinger om Købet af en nærliggende Ejendom, da jeg en Dag modtog et uventet Tilbud. Min Onkel havde engang for flere Aar siden henvendt sig til Grosserer Bloch, der ejede St. Kirkestræde 1, som eventuel Lysthavende til Stueboutiken der. Da den daværende Lejer i 1881 paa Grund af Handelsophævelse vilde flytte, henvendte Hr. J. P. Bloch sig til mig for under Henvisning til min Onkels Besøg at tilbyde mig Lokalet, og jeg betænkte mig ikke længe paa at acceptere det Lejemaal, som min Onkel selv havde indledet. Saaledes gik det til, at Forretningen i Nov. 1881 henflyttedes fra den gamle Bod, der havde huset den i 34 Aar, til Stueboutiken i Kirkestræde.

Indretningen og Overflytningen til det ny Lokale i Forbindelse med de forøgede Krav til min Arbejdskraft, som Forretningens stærke Udvikling i disse Aar medførte, nødvendiggjorde en Recreationsrejse i 1882. Mange kunde maaske synes, at jeg taler for meget om *Arbejdet* ved den Virksomhed, hvis Historie jeg fortæller, men jeg har ofte faaet Beviser paa, at selv Venner af Forretningen ikke aner det Slid, som en saadan Virksomhed medfører. Købmandsgjærningen har endnu ikke fundet sin Historieskriver; hos Zola har jeg engang i en lille Skitse læst følgende Sætning, der synes mig betegnende: «C'est ainsi dans le commerce: on y meurt, sans avoir le temps de se soigner».

Forretningens Udvikling syntes i 1883—87 at have naaet Kulminations-

punktet, da en ny Faktor indtraadte i 1888 ved Overtagelsen af *Hovedforhandlingen af Statens Papir*. Som det vil være de fleste bekendt, var man i Archiverne bleven opmærksom paa den betydelige Forringelse af Papirkvaliteten, der havde fundet Sted i de sidste Decennier, og som truede Aktstykkerne til vor Tids Historie med en hurtig indtrædende Ødelæggelse. Dette Forhold gav Anledning til, at Kultusministeriet i 1886 nedsatte en Kommission med Rigsarchivaren A. D. Jørgensen som Formand og Dr. jur. V. A. Secher som Secretair. Resultatet af denne Kommissions betydelige Arbejde var en Ordning, hvorved det gjordes obligatorisk for Embedsmændene at benytte det af Ministeriet til Brug i Stats-tjenesten anskaffede, ad teknisk Vej prøvede, Papir. Hovedforhandlingen af dette Papir blev overdraget *J. Chr. Petersens Papirhandel*, der ydede de pecuniaire og moralske Garantier, som Ministeriet fordrede.

Forretningen raadede nu over et betydeligt Pakhusareal paa Højbro-plads 21, og i 1890 blev en ny Udvidelse nødvendig, idet Kjælderlokalet blev ombygget og taget i Brug for Forretningen, dels til Lager, dels til Pakning og Effectuering af Ordre. Personalet bestaaer nu af 15 Personer.

I April 1893 blev min Broder, Papirhandler H. C. Petersen, der med tvende kortere Afbrydelser havde arbejdet i Forretningen siden 1878, optaget som Deltager. Samtidig fik Hr. Johan Ullstad, der havde været i Forretningen siden 1888 og siden 1891 havt Tantième, Fuldmagt til at underskrive Firmaets Navn pr. prokura.

Idet jeg slutter disse Optegnelser, bringer jeg min Tak til enhver, hvem de maatte falde i Hænde, der i Form af Arbejde, Kjøb eller Salg, har ydet Bidrag — større eller mindre — til Forretningens Bestaaen. Næst dem tilskriver jeg den Omstændighed mit Held, at jeg blev en ung Chef for en gammel Forretning, *hvis Udvikling faldt sammen med min*. Man kommer ikke ny Vin paa gamle Læderflasker, men Forretningens gamle Vin har intet lidt ved at hældes paa nye.

Mest mindes jeg idag med Tak min afdøde Onkel for det, som han, uden anden Prædiken end Exemplet, lærte mig. Den Arv af 10,000 Kr., som han ved sin Død efterlod mig, giver jeg idag tilbage, idet jeg har bestemt dette Beløb til Oprettelsen af et Fond, kaldet *J. Chr. Petersens Jubilæumsfond*, der — efter nærmere Bestemmelse — fortrinsvis skal komme Functionairer, Haandværkere og andre, der 6te Maj 1895 og fremdeles arbejde for Firmaet, tilgode.

1845	Instagt	1845	Udgivet	Natv	Samlet Summa
1	Drivst. Capital	548.11	Drivst. Capital	548.11	548.11
2	Drivst. Capital	18.12	Drivst. Capital	18.12	566.23
3	Drivst. Capital	15.12	Drivst. Capital	15.12	581.35
4	Drivst. Capital	9.14	Drivst. Capital	9.14	590.49
5	Drivst. Capital	21.15	Drivst. Capital	21.15	611.64
6	Drivst. Capital	13.14	Drivst. Capital	13.14	624.78
7	Drivst. Capital	5.28	Drivst. Capital	5.28	630.06
8	Drivst. Capital	44.32	Drivst. Capital	44.32	674.38
9	Drivst. Capital	8.44	Drivst. Capital	8.44	682.82
10	Drivst. Capital	5.18	Drivst. Capital	5.18	688.00
11	Drivst. Capital	12.18	Drivst. Capital	12.18	699.18
12	Drivst. Capital	21.12	Drivst. Capital	21.12	720.30
13	Drivst. Capital	1.52	Drivst. Capital	1.52	722.82
14	Drivst. Capital	2.13	Drivst. Capital	2.13	724.95
15	Drivst. Capital	8.11	Drivst. Capital	8.11	733.06
16	Drivst. Capital	11.10	Drivst. Capital	11.10	744.16
17	Drivst. Capital	25.12	Drivst. Capital	25.12	769.28
18	Drivst. Capital	20.38	Drivst. Capital	20.38	789.66
19	Drivst. Capital	11.25	Drivst. Capital	11.25	800.91
20	Drivst. Capital	15.13	Drivst. Capital	15.13	816.04
21	Drivst. Capital	11.12	Drivst. Capital	11.12	827.16
22	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	837.29
23	Drivst. Capital	1.24	Drivst. Capital	1.24	838.53
24	Drivst. Capital	9.14	Drivst. Capital	9.14	847.67
25	Drivst. Capital	3.11	Drivst. Capital	3.11	850.78
26	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	860.91
27	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	874.04
28	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	890.17
29	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	893.58
30	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	903.71
31	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	916.84
32	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	932.97
33	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	936.38
34	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	946.51
35	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	959.64
36	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	975.77
37	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	979.18
38	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	989.31
39	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1002.44
40	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	1018.57
41	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	1021.98
42	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	1032.11
43	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1045.24
44	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	1061.37
45	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	1064.78
46	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	1074.91
47	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1088.04
48	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	1104.17
49	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	1107.58
50	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	1117.71
51	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1130.84
52	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	1146.97
53	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	1150.38
54	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	1160.51
55	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1173.64
56	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	1189.77
57	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	1193.18
58	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	1203.31
59	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1216.44
60	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	1232.57
61	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	1235.98
62	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	1246.11
63	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1259.24
64	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	1275.37
65	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	1278.78
66	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	1288.91
67	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1302.04
68	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	1318.17
69	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	1321.58
70	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	1331.71
71	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1344.84
72	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	1360.97
73	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	1364.38
74	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	1374.51
75	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1387.64
76	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	1403.77
77	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	1407.18
78	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	1417.31
79	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1430.44
80	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	1446.57
81	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	1449.98
82	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	1460.11
83	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1473.24
84	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	1489.37
85	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	1492.78
86	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	1502.91
87	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1516.04
88	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	1532.17
89	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	1535.58
90	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	1545.71
91	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1558.84
92	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	1574.97
93	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	1578.38
94	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	1588.51
95	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1601.64
96	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	1617.77
97	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	1621.18
98	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	1631.31
99	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1644.44
100	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	1660.57
101	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	1663.98
102	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	1674.11
103	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1687.24
104	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	1703.37
105	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	1706.78
106	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	1716.91
107	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1730.04
108	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	1746.17
109	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	1749.58
110	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	1759.71
111	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1772.84
112	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	1788.97
113	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	1792.38
114	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	1802.51
115	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1815.64
116	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	1831.77
117	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	1835.18
118	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	1845.31
119	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1858.44
120	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	1874.57
121	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	1877.98
122	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	1888.11
123	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1901.24
124	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	1917.37
125	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	1920.78
126	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	1930.91
127	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1944.04
128	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	1960.17
129	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	1963.58
130	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	1973.71
131	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	1986.84
132	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	2002.97
133	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	2006.38
134	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	2016.51
135	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	2029.64
136	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	2045.77
137	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	2049.18
138	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	2059.31
139	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	2072.44
140	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	2088.57
141	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	2091.98
142	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	2102.11
143	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	2115.24
144	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	2131.37
145	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	2134.78
146	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	2144.91
147	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	2158.04
148	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	2174.17
149	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	2177.58
150	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	2187.71
151	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	2200.84
152	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	2216.97
153	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	2220.38
154	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	2230.51
155	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	2243.64
156	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	2259.77
157	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	2263.18
158	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	2273.31
159	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	2286.44
160	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	2302.57
161	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	2305.98
162	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	2316.11
163	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	2329.24
164	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	2345.37
165	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	2348.78
166	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	2358.91
167	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	2372.04
168	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	2388.17
169	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	2391.58
170	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	2401.71
171	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	2414.84
172	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	2430.97
173	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	2434.38
174	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	2444.51
175	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	2457.64
176	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	2473.77
177	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	2477.18
178	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	2487.31
179	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	2500.44
180	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	2516.57
181	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	2519.98
182	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	2530.11
183	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	2543.24
184	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	2559.37
185	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	2562.78
186	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	2572.91
187	Drivst. Capital	13.13	Drivst. Capital	13.13	2586.04
188	Drivst. Capital	16.13	Drivst. Capital	16.13	2602.17
189	Drivst. Capital	3.41	Drivst. Capital	3.41	2605.58
190	Drivst. Capital	10.13	Drivst. Capital	10.13	2615.71
1					

Da LOUIS PETERSEN overtog Papirhandelen efter sin Farbroder, var Forholdet saa forandret, saa man kunde sige, at det var Staalpennen, der havde erstattet den hjemmelavede Fjerpen, og det var gaaet til paa omtrent lige saa uforstaaelig en Maade. For der er jo den Ejendommelighed ved Staalpennen, at der egentlig ingen er, der ved, hvem der fandt paa den, og lige saa lidt er der nogen, der helt kan fastslaa, hvorfra en Forretnings Opblomstring kommer. Kun eet er givet, at der maa en sikker Haand og en sikker Vilje til at føre det frem, der skal sejre. Men der ligger noget mystisk bag ved, som den i Reglen beskedne Mand, der sejrer, ikke kan forklare sig selv.

Derfor manglede maaske Staalpennens Opfinder netop disse Egenskaber, siden hans Navn ikke kendes. Vi ved saa rørende lidt derom, at der i vore fineste — eller maaske hellere Verdens fineste — Konversationsleksika ikke staar meget andet end, at i Midten af det nittende Aarhundrede afløste Staalpennen Fjerpennen, at den første fabrikeredes i England, og senere fortrængte den de grisede og upraktiske Fjerpenne. Men netop dette, at man nu kan faa Staalpenne, betyder et mægtigt Plus for I. CHR. PETERSENS Forretning; thi han er den første, der fører dem her hjemme, og gamle Skrivelærer LANGE, som vi før har omtalt, havde Ret i, at det var til ham, man skulde gaa, naar det var nødvendigt at faa Skrivemateriale. Det er saa let at forstaa, at den Forretning, der gik i Spidsen med Staalpenne, ogsaa maatte udvikle sig paa andre Omraader, efterhaanden som Tiden krævede det. Alle de »Kontorartikler«, som nu synes en Selvfølgelighed, lige fra Kopipresse til Fyldepenne, var I. CHR. PETERSEN først til at indføre. Det var ikke Spøg at følge med Udlandet her, saa meget mere beundringsværdigt er det, at Firmaets anden Chef, LOUIS PETERSEN, der bar det store Opbygningsarbejde, ved Siden heraf kunde faa Tid til alt det, der uløseligt knytter hans Navn til Efterverdenen, selv om Papirhandelen, hvad intet endnu tyder paa, en Gang hører op.

Naar man tænker paa hans nærmeste Publikum, forstaar man det slet ikke, Slagterne og Madammerne havde jo ikke meget Brug for Papir, og i de dybe Kældere nærmest ved Petersens Papirhandel, hvor FONNESBECH nu bor, laa der kun Hjemsteder for Slagtere og Amagerkoner, de saakaldte Kaffeskænkerier, hvor man forøvrigt tjente godt. Kaffeskænker ØRUM havde Raad til at gøre sin eneste Søn, den senere kendte Læge og Borgerrepræsentant, Professor H. P. ØRUM, til Student, og Madam TRELLE satte sine ubegavede Børn i Efterslægten, og da den ene af dem af Vanvare fik Præliminæreksamen, inviterede hun alle hans Lærere paa Kaffe nede i Beværtningen. Ved hver Kuvert laa der en hos Petersen indkøbt Konvolut med zirlig Udskrift, og da de lukkede den op, fandt de en Femdaler-seddel liggende deri, og da de protesterede imod at tage den med sig, sagde hun, bred og god som hun var: »Sludder, I kan s'gu meget mere end vi andre, men I tjener saamænd ikke saa meget i et Døgn som Petersen og mig i en Time!« Skønt Lærerne ikke tog mod Gratifikation, havde hun Ret; en Lærer fik den Gang to Mark, det var $66\frac{2}{3}$ Øre i Timen, baade Petersen og hun tjente bedre.

Men dette er blot en lille Sidevej for at komme til, hvad der betingede LOUIS PETERSENS Mulighed for at blive den førende Magt, han var her hjemme, og saa kan det maaske se mærkeligt ud, men det er dog sikkert rigtigt at begynde bagfra og straks at citere de kønne Ord, som en af hans Venner, Professor KARL LARSEN skrev, da han var død. De stod i »Berlingske Tidende«, og de lyder:

»I Papirhandler LOUIS PETERSEN, der under et Ophold paa Voksenkollen forleden afgik ved Døden, og som i Dag blev begravet, har vor By mistet en ejendommelig Skikkelse og vort Samfund en god og nyttig Borger.

Det var karakteristisk for denne Mand, som var Hovedlederen for et saa betydeligt Handelshus som den gamle I. Chr. Petersenske Papirforretning ved Nikolaj Taarn, at han aldrig vilde lade sig kalde Grosserer, men holdt fast ved den saa yderst jævne Betegnelse Papirhandler.

Der laa i dette lille Træk meget af den solide Tradition og blufærdige Selvfølelse, som Louis Petersen i al sin Gerning og

sit hele Væsen var et Udtryk for. Være — ikke synes, kunde han godt have valgt sig til Devise.

Han var en velstaaende Mand og en sparsommelig Mand, hvis strenge Paapasselighed overfor al unødigt Udgift kunde misforstaas af mange, der handler flot med den Daler, som ikke er deres egen. Han vidste, hvad Penges Værdi vil sige, og gav bort af dem i tusindvis. Han fordrede lidt for sig selv og var lykkelig ved at kunne gavne andre. Han tog aldrig en Sag op af Hensyn til sin egen Person, men virkelig for Sagens Skyld. Ydre Anerkendelse var ham lige saa betydningsløs, som det gjorde ham glad at vide sig paaskønnet af dem, der kunde bedømme hans stille Virken.

Louis Petersen, der var født i København 8. Februar 1848, og som ganske ung kom ind i sin Onkel, I. CHR. PETERSENS Forretning, havde maattet arbejde strengt i de yngre Aar, men dog altid fundet Tid til at følge sin store Trang til Belæring og Uddannelse paa Omraader udenfor det forretningsmæssige. Han var en interesseret og vel belæst Mand, der havde stor Kærlighed til Litteratur og Kunst og en levende Deltagelse for nationale og sociale Emner. Af den besindige Virken for vort Sprogs Bevarelse i Nordslesvig har han betydelige Fortjenester saa vel som for det materielle og aandelige Livs Trivsel indenfor Danmarks Grænser, som han har understøttet uden svageste Forsøg paa at anbringe sin Person i Forgrunden. Han var en god dansk Mand, hvis Nationalfølelse aldrig fik noget Skær af Koketteri eller Reklame.

Til Trods for et altid noget skrøbeligt Helbred var Louis Petersen som Forretningsmand overordentlig udholdende og utvivlsomt i Besiddelse af ægte Købmandstalent. Efter alle Kyndiges Sigende har den gamle Forretning, som han efter sin Onkels Død i 1879 overtog, fulgt fortræffeligt med i de forløbne Aars store Udvikling indenfor Faget, paa visse Omraader indtog den afgjort en førende Stilling; Arkitekter, Kunstnere og alle Statens Kontorer, som bruger det »Statens Papir«, hvis Hovedforhandling Ministeriet i 1888 tillidsfuldt overdrog ham, kunne vidne derom.

Og selv i de seneste Aar, hvor det gik kendeligt ned ad Bakke med Louis Petersens Sundhed, svigtede Initiativet ham ikke;

virkelig fremadskuende og med stor Energi gennemførte han den betydelige Forretningsudvidelse, som fandt Sted, da han lod nedrive hele Karréen af Bygninger imellem Store og Lille Kirkestræde for at opføre en monumental Forretnings- og Privatbygning »Hvælvingen«, i hvilken han tillige fik realiseret nogle af sine Idéer om, hvorledes en moderne Købmandsgaard kunstnerisk burde tage sig ud.

I det private Liv var Louis Petersen livlig og munter, kunde holde en god Tale, ogsaa skrive en lille Vise, og ingen, der søgte ham for at faa en fornuftig Passiar eller hente et godt Raad, fandt nogensinde hans Dør lukket.

Ikke blot de mange Institutioner og Personer, som han med aaben Pung understøttede, men ogsaa alle, der paa den ene eller anden Maade var traadt ham nær, ville oprigtigt savne den bundhæderlige, aandslivlige og elskværdige Mand.

Hørsholm, 11. September 1904.

KARL LARSEN.

Som Supplement til disse Professor LARSENS rammende Ord om LOUIS PETERSEN, de Ord, der kunde siges med Sandhed ved hans altfor tidlige Død, maa man holde sig for Øje, hvilken enorm Udvikling Papirhandelen havde været underkastet i den Periode, fra han som ti Aars Dreng traadte ind i Farbroderens lille beskedne Butik, og til han lukkede sine Øjne. Og man maa huske, at Louis Petersen var Foregangsmand i sit Fag; det skyldtes hans Energi, at I. Chr. Petersens Forretning ikke alene blev bekendt, men *landskendt*.

Lad os tænke paa den svimlende Udvikling en Papirhandel tog i disse Aar, naar den skulde følge med Tiden. Lad os huske paa de Tider, da det at handle med Papir var en almindelig Urtekræmmers og Isenkræmmers Sag; der hørte ingen Uddannelse, ingen Sagkundskab dertil. Det var nærmest kun en behagelig »Nebengeschäft«, som de brave handlende nødig saa sig fravristet. Petersens nærmeste Konkurrent, den gammeldags snurrige Urtekræmmer og kongelige Agent ØST paa Hjørnet af Store Kirkestræde, lige overfor den nuværende Hvælving, saa da ogsaa skævt til den Petersenske Papirforretnings Vækst.

Det gamle Hjørne 1881—1902.

Sagen var jo den, at lige til Næringsloven af 1857 traadte i Kraft, vaagede de gamle Handelslav skinsygt over deres Privilegier og søgte ved alle Midler at forhindre enhver udenfor staaende i at trænge ind paa deres Enemærker. Og Lavenes Magt var stor. Her bestod et intimt Samarbejde imellem Øvrigheden og Lavene, der som en Slags Vederlag for de Monopoler, de faktisk sad inde med, maatte finde sig i Forskrifter om Varnernes Kvalitet, saaledes at der sikredes Kunderne gode Varer, og desuden fastsatte Øvrigheden Priserne. Den Gang maatte de Handlende altsaa finde sig i den i vore Dage saa ildesete Prisregulering, men til Gengæld var der den Gang andre Bestemmelser, der næppe lod sig praktisere nu; Bøder for at tage Kunder fra hinanden og for at tilvende sig andres Medhjælp.

Undertiden blev Lavene dog saa eneraadige, at Kongemagten maatte gribe ind og gøre sin Indflydelse gældende, særlig naar Hensynet til Lavene kolliderede med Statens Pligt til at skaffe sine Undersaatter Erhverv.

Alt det, der havde hæmmet Papirhandelens fri Udvikling, var netop ryddet af Vejen, da Louis Petersen begyndte at arbejde

selvstændigt i Forretningen, og naar vi nu ser, hvad han har skabt, hvad en moderne Papirhandel omfatter nu til Dags, maa man beundre den Jernflid og det Kæmpearbejde, han lagde heri; naar man tænker paa det nøje Kendskab til de forskellige Papirsorter, der er nødvendigt, paa saadanne Smaating som, at man i gamle Dage ikke paatrykte Konvolutterne Firma-Navn og Adresse, det besørgede vedkommende Forretningsmand selv med et Stempel paa sit Kontor; naar man husker paa de utallige »Kontorartikler«, der nu findes og anses for fuldt ud uundværlige, men som sikkert vilde have forekommet Fortidens Forretningsfolk som utilstedelig Luksus, saa vil man forstaa, hvad en faglig Uddannelse nu til Dags vil sige.

Og der maa vi erindre, at Louis Petersen helt har uddannet sig selv. Som det fremgaar af hans ovenstaaende Mindeskrift over Farbroderen, havde han som Barn saa at sige intet lært. 3 Timers ugentlig Undervisning af en fattig Student paa Regensen er et spinkelt Grundlag at bygge paa. Og Livet i Farbroderens Papirhandel formede sig ikke saa lidt anderledes for en Lærling eller Medhjælper, end det gør nu; man kendte ikke til den otte Timers Normalarbejdsdag, som Nutidens unge Mennesker er nær ved at finde for lang, man kendte ikke de Lærlingelove, der paabød Principalen at drage Omsorg for Lærlingens teoretiske Uddannelse; Handelsskoler og Kursus fandtes kun i ringe Udstrækning.

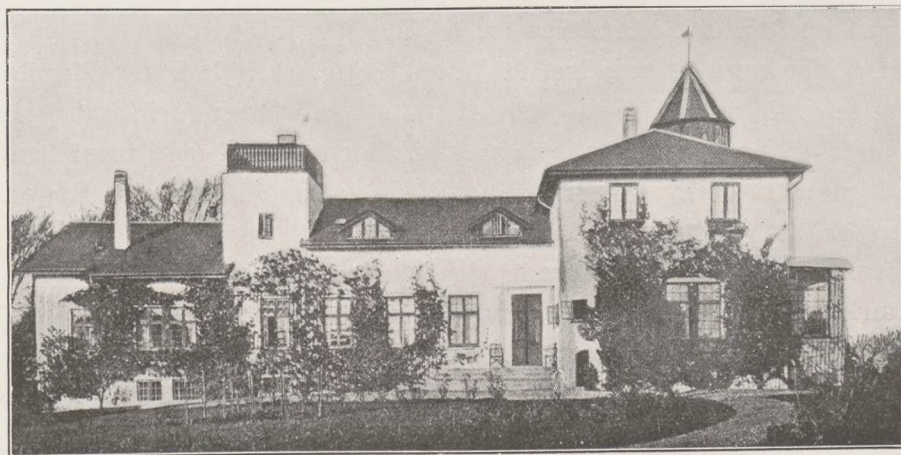
Men Louis Petersen indsaa selv Nødvendigheden af at tilegne sig Kundskaber for at kunne hævde sig som Forretningsmand, og det lykkedes ham at finde Stunder til at tilfredsstille sin Læselyst. Han blev en belæst Mand, og han brændte af Iver for at skaffe unge Handelsmænd Lejlighed til at erhverve de Kundskaber, der i hans Øjne var den nødvendige Forudsætning for en Forretningsmands Fremtid.

Han var tidlig blevet greben af den Grundtvigske Højskole-tanke. Allerede i 1883 havde han i en Artikel i »Morgenbladet« slaaet til Lyd for en Udvidelse af Folkehøjskolen, saa at ogsaa unge Mænd af Handelsstanden kunde nyde godt af dens Paa-virkning. Erfaringen havde vist ham, hvorledes Trangen til Oplysning vaagnede hos de unge efter Læretiden, naar de saa, at det ikke alene kom an paa de faglige Kundskaber, de havde

tilegnet sig i Læreaarene, og blev klare over, hvor lidt det, de havde tilegnet sig i Skoletiden, strakte til.

Efterhaanden modnedes da hos ham og hans udmærkede Hustru Tanken om at rejse en Højskole for unge Handelsmænd, naar de havde afsluttet deres Læretid, og i sit Testamente udtaler han sine Tanker om en saadan Skoles Formaal saaledes:

»Som Vejledning for mine Tanker med Hensyn til at højne Detailhandlerstanden i København og Købstæderne skal nævnes Oprettelse af en Højskole for vordende Købmænd, beliggende i en smuk Egn i Nærheden af en Jernbanestation indenfor 3

„Købmandshvile“.

Miles Afstand fra København med det Formaal at bibringe udlærte fra Detailhandelen i 18—20 Aars Alderen en vækkende Oplysning. Legemsøvelser og Sang vil blive optaget paa Skolens Program, hvilket dog hovedsagelig tilsigter gennem Foredrag og personlig Paavirkning at aabne Elevernes Blik for Livets højere Værdier.«

Det var oprindeligt hans Tanke selv at lede en saadan Skole, naar han kunde trække sig tilbage fra Forretningen; men hans tiltagende Svagelighed hindrede ham heri, og det blev hans Hustru, Fru LUDI PETERSEN, hvem det tilfaldt at realisere deres fælles Tanke.

Hun oprettede, da Louis Petersen var død i 1904, paa egen Bekostning Højskolen, som hun aabnede d. 3 November 1905 paa Villaen „Købmandshvile“ ved Rungsted, og til sin Død

ledede hun den til Minde om sin Ægtefælle, hvis Tab hun aldrig forvandt.

Skønt det maaske ligger lidt udenfor dette Mindeskrifts Ramme, kan man dog ikke undlade her at tilføje nogle Ord om Fru LUDI PETERSEN, født DODTS, Liv og Personlighed. Hun var født d. 7. Maj 1855 og døde paa Købmandshvile d. 14. Oktober 1918. Allerede som ung Pige interesserede hun sig for Undervisning og tog Plads som Huslærerinde for Skolebestyrer HARTVIG FRISCHS Smaapiger, blandt hvilke var den kendte og dygtige Forfatterinde, nu Fru GYRITHE LEMCKE, der ved hendes Død i det smukke Mindeskrift, hendes Medarbejdere og tid-

Folkehøjskolens nuværende Bygning.

ligere Elever udgav, og hvortil her skal henvises, har tegnet hendes Billede. Her skal blot citeres nogle Linier, der karakteriserer hele hendes Skolegerning ogsaa i de større Forhold, da hun virkede paa »Købmandshvile«. Fruen skriver et Sted:

»Der staar over en af vore Statsskoler i Provinsen disse Ord: »Non scholæ, sed vitæ — « ikke for Skolen, men for Livet*).

Den Indskrift vil jeg ogsaa gerne sætte over min Barndoms Skolestue. LUDI DODT lagde ikke Hovedvægten paa at lære os det, som kræves for at staa fint til en Examen, men hun lærte os at leve vort Liv som frie, ansvarsbevidste Personligheder, og saa vidt jeg har kunnet følge hendes Gerning som Skole-

*) Det kan maaske her bemærkes, at den første Skole, der havde dette Valgsprog, var Efterslægtsselskabets, der foruden havde eet til, der forevrigt ogsaa kunde passe for Fru Ludi Petersens Gerning. Det lyder: »Non nobis« — „ikke for os“.

pædagog, saa fornægtede hun ikke som Højskolemoder den unge Lærerinde i mine Forældres Hjem paa Vilhelminelyst, som, efter at vi havde forladt Gamle Rustenborg, kom til at danne Rammen om de ti Aar af hendes Lærergerning hos os. Selv om hun hadede al Overfladiskhed i Kundskabsmeddelelsen — jeg er f. Ex. overbevist om, at hendes Elever i Sprog her paa Højskolen ikke har faaet Lov til at slippe for den grammatikalske Træning, som var Kærnen i hendes Sprogundervisning —, saa har det været Hovedsagen for hende her ude som i *min* Skolestue at fremme den sjælelige Vækst. Hun gav os ikke Lede ved at lære, men hun vakte Trangen i os selv til at søge Kundskaber der, hvor de tilbød sig. Dette staar jeg i dyb Gæld til hende for«.

Som man vil se, har LOUIS PETERSEN ikke kunnet finde noget bedre og mere forstaaende Menneske til at føre de Ideer ud i Livet, som var hans Livs Kongstanke, og som han jo desværre ved sin for tidlige Død hindredes i selv at føre igennem.

Til yderligere Karakteristik af LOUIS PETERSENS hele Person og Virke kan man anvende nogle af de Ord, hans Broder, Grosserer OTTO PETERSEN, udtalte til hans Minde ved Indvielsen af »Folkehøjskolen for unge Handelsmedhjælpere« paa »Købmandshvile«. De lød:

»Min Broder var som Købmand i Besiddelse af en enorm *Arbejdskraft* og *Arbejdslyst*; han havde sin Styrke i sit sikre, hastige Overblik og sin Evne til at gribe en Chance; han havde den kloge, klare Mandighed, der hører til for at være rigtig Købmand. Men hvad der særlig gav min Broder sit Præg som Købmand, det var det *levende*, der var over ham, dette, at han altid var i Kontakt med det stadig hamrende Pulsslag i selve Livet; han bragte Liv og Vækst til alt, hvad han rørte ved.

Han var en kraftig Personlighed med en fast og stærk Vilje; naar der skulde skrides til Handling, gik han selv frygtløs frem som den forreste i Rækken; han havde den sjældne Egenskab, at han turde tage et Ansvar paa sig, og han forstod at ildne sine Tropper op til Daad, naar han blæste sit muntre »Avancer« foran Fronten.«

Overordentlig karakteristisk for LOUIS PETERSEN er ogsaa et lille Digt af ham selv, der lyder:

Mismod er en surøjet Dværg,
 gnaver paa Hjerterødder,
Modet gør Kæmpehøj til Bjærg,
 løfter paa fire Fødder.

Glæden er som et Kildevæld,
 der risler aarle og silde,
Smaasorg prøver ved Gry og Kvæld
 at plumre den rene Kilde.

Mod og *Glæde*, hold tit i vort Bryst
 Jert løftende Fødselsdagsgilde!
 og kæmp med de blege Magter en Dyst,
 at ikke vi Livet forspilde«.

Da Papirhandler LOUIS PETERSEN døde d. 5. September 1904, havde ikke alene dansk Handelsstand mistet en af sine mest fremragende Kræfter, men Danmark havde mistet en af sine bedste Sønner, hvis Hjerte slog inderlig trofast og varmt for den danske Ungdom, paa hvem Landets Fremtid og Vækst skulde hvile.

Det er noget, der siger sig selv, at en Mand med LOUIS PETERSENS fremragende Evner maatte have en ildnende Indflydelse paa de Personer, der kom til at arbejde sammen med ham og under ham i hans Forretning. Af den Række dygtige Mænd han uddannede, og hvoraf adskillige nu sidder som Indehavere af store Forretninger indenfor Branchen, skal her først nævnes hans senere Kompagnoner, den yngre Broder H. C. PETERSEN og R. WASMANN, der sammen med ham og senere som hans Arvtagere har forstaaet yderligere at befæste det Tillidsforhold, der gennem Aarene har bestaaet mellem Firmaet og dets stadig voksende Kundekreds.

H. G. C. PETERSEN, der var født i Aaret 1863, begyndte i 1878 — efter at have gennemgaaet MELCHORS Skole — sin merkantile Løbebane som Lærling i Papirhandelen, som paa det Tidspunkt lededes af Onkelen og Broderen. Det var ikke nogen let Skole at gennemgaa! Baade Onkelen og Broderen var strænge Chefer; vante som de var til at fordre meget af sig selv, stillede

de ogsaa store Krav til deres Medarbejderes Arbejdsydelse, men Resultatet af den strænge Skole var da ogsaa en solid faglig Lærdom, som meget faa unge Mennesker nutildags erhverver sig i Læretiden.

Efterat have udstaaet sin Læretid og gjort Tjeneste et Aar som Medhjælper — eller »Commis«, som det dengang kaldtes — aftjente han sin Værnepligt ved Intendanturen og var derefter i nogle Aar ansat i Firmaet *Marius Madsen* i Odense. I 1890 etablerede han en Papirhandel paa Købmagergade Nr. 22, men hævede denne faa Aar efter, da han fik Tilbud om Optagelse i Broderens Firma, i hvis Ledelse han deltog fra 1893 indtil sin Død i 1912.

H. C. PETERSEN besad ikke Broderens impulsive Temperament. Hans vaklende Helbred var vel nok Aarsagen til den søgende og grublende Karakter, der i vor rastløse, jagende Tid handicapper en Forretningschef for stærkt, men hans Flid og Paapasselighed, hans Grundighed i Behandlingen af enhver Sag gjorde ham til en fortrinlig Medarbejder for Broderen. Han skyede al ydre Fremtræden, og hans Virkeomraade indenfor Forretningen blev derfor ret naturligt — navnlig i de første Aar efter hans Optagelse i Firmaet — den Systematisering og den Kontrol, uden hvilken ingen Forretning vokser sig stærk.

Naar jeg skal forsøge at give en Karakteristik af H. C. PETERSEN maa jeg citere en anbefaling, som hans Broder gav ham, da han for at forøge sine Erfaringer under andre Forhold søgte den ovennævnte Plads i Odense. Broderen skriver her:

»Hans strenge Pligtfølelse og Samvittighedsfuldhed anbefaler ham til Enhver, der ønsker at sikre sig en paalidelig Medhjælper. Til en Virksomhed som Lagercommis vil den Orden og Akkurate, hvormed han har udført de ham betroede Lagerarbejder, gøre ham særlig velskikket.«

Og som Supplement hertil skal jeg citere det, der efter min Mening i faa Ord giver den mest rammende Karakteristik. Jeg har fundet det i et lille »grafologisk Karakterbillede« fra en professionel schweizisk Grafolog, der paa Grundlag af en indsendt Haandskriftsprøve udtaler: »Eine taktvolle, feinfühlende Natur, die mit ihren Gedanken gern in höhere Regionen streift und die Dinge zuerst von der idealen Seite betrachtet; die künstlerische

Fähigkeiten od. Empfindungsweise mit praktischem Sinn verbundenet«.

H. C. PETERSENS Arbejdskraft og Arbejdslyst hæmmedes i de sidste Aar af en tiltagende Hjærtelidelse, som han tilsidst bukkede under for i 1912. Han efterlod sig foruden to Døtre en Søn, der — efter at have taget Studentereksamen — i 1918 begyndte sin Læretid i Forretningen som Repræsentant for den 3die Generation af det Petersenske Dynasti.

R. WASMANN, Firmaets nuværende Indehaver, er født i 1867, Student fra Aarhus Kathedralskole 1885. Han fik sin faglige Uddannelse i C. W. Stincks Bog- og Papirhandel, var Fuldmægtig og Prokurist sammesteds indtil 1896, da han overtog Stillingen som Fuldmægtig i I. Chr. Petersens Papirhandel, hvor han fik Prokura 1897; han optoges som Deltager i Firmaet 1. Maj 1904, og er efter H. C. PETERSENS Død i 1912 Firmaets eneste ansvarlige Indehaver. Siden 1910 er han Medlem af Bestyrelsen for *Dansk Papirhandlerforening* samt Kasserer for deres Understøttelsesfond og Medlem af Bestyrelsen for *Louis Petersens Legat*.

Af Firmaets Personale, der nu tæller 30 Personer, er der god Grund til kortelig at nævne de Veteraner, hvem Firmaet skylder en Tak for deres Lod og Del i, at det nu staar som det førende i sin Branche. Men da de jo endnu staar midt i Livet, tilhører deres Virksomhed endnu ikke Firmaets afklarede Historie. De skal derfor her kun nævnes med Angivelse af Tiltrædelsesaar samt nuværende Stilling i Forretningen.

O. WISMANN, Lagerchef, tiltraadt 1882.

A. C. NIELSEN, Prokurist, tiltraadt 1890.

E. B. DAUGAARD, Afdelingschef (Vareforsendelse), tiltraadt 1893.

F. M. ROSS, Prokurist, tiltraadt 1895.

H. ANDERSEN, Afdelingschef (Grafiske Arbejder), tiltraadt 1896.

A. STEENBECK, Prokurist, tiltraadt 1903.

Ø. BJARNHOLT, Afdelingschef (Butiken), tiltraadt 1905.

Naar I. CHR. PETERSENS Papirhandel nu i Aar fejrer sit 75-aarige Jubilæum, har Forholdene i lige saa høj Grad forandret sig fra den Gang, dens Stifter begyndte sin beskedne Virksomhed i Halmstræde, som selve Livet omkring Nikolaj Taarn, hvor Forretningen i sin længste Tid har haft til Huse, er blevet anderledes. Slagterboderne og »Maven« er borte, Spiret er rejst

paa Walkendorfs gamle Taarn, og RENTZMANNS stolte Kirkebygning forskønner vor By. Og selve I. CHR. PETERSEN bor nu i den pragtfulde Købmandsgaard »Hvælvingen«, som LOUIS PETERSEN i 1902 lod Arkitekterne PHILIP SCHMIDT og LEUNING BORCH opføre og hvor kommende Slægter vil finde et Minde om Bygherren i følgende af ham selv forfattede Indskrift, der er indhugget i Sandstenen over Indgangsdøren:

Her ved St. Nicolaj i Staden København —
 jeg handled' med Papir til mit og andres Gavn —
 Ved ærlig Slid og Flid jeg vandt mig Hus og Navn —
 Gud skærme hver her bor mod Sot og Sorg og Savn.

Som »Folkehøjskolen« ved Hørsholm er et stolt Monument for LOUIS PETERSENS aandelige Vidsyn og Kærlighed til de unge, til hele vor Handelsstand, saaledes er »Hvælvingen« et solidt

Butiklokalet.

„Hvælvingen“.

og ærligt Mindesmærke for den Købmandsaand, den Flid og Dygtighed, der altid har baaret den Gerning oppe, der er udrettet igennem de mange, i Begyndelsen trange Aar. Et bedre Købmandshus kan ingen Forretning ønske sig til Hjem, typisk som det er netop som den solide danske Købmands Gaard, der altid vil være en Pryd for vor flittige og dygtige Købmandsstand.

Og det glædelige ved det er, at *I. Chr. Petersens* gamle, grundmurede Forretning kun er gammel af Aar; den er ung og livskraftig endnu og sætter sig bestandig nye Maal for at hævde og udvikle sin Stilling som et af de førende Firmaer indenfor dansk Papirhandel.

KNUD BOKKENHEUSER.

FIRMAETS INDEHAVERE
I DE FORLØBNE 75 AAR

I. CHR. PETERSEN 1845—1879

LOUIS PETERSEN 1875—1904

H. C. PETERSEN 1893—1912

R. WASMANN SIDEN 1904

